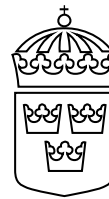

Regeringens proposition

2021/22:94

Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram

Prop.
2021/22:94

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 27 januari 2022

Magdalena Andersson

Lina Axelsson Kihlblom
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att alla nationella yrkesprogram i gymnasieskolan ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. För att det ska vara möjligt utan att minska yrkesförberedelsen ska också programmens omfattning utökas, både vad gäller gymnasiepoäng och garanterad undervisningstid. Det ska dock vara möjligt att välja bort grundläggande behörighet. Förslagen är en justerad version av förslagen i propositionen Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program (prop. 2017/18:184). I förhållande till den propositionen har förslaget om ett estetiskt ämne på alla nationella program tagits bort och vissa språkliga justeringar av lagförslaget har gjorts. Vidare har ikraftträdandet och tidpunkten när lagändringarna ska tillämpas första gången senarelagts. Syftet med förslagen är att göra yrkesprogrammen mer attraktiva för elever som inte har bestämt sig för om de vill studera vidare efter gymnasieskolan eller inte. Förslagen bedöms gynna kompetensförsörjningen och underlätta ungdomars etablering på arbetsmarknaden. Elever på yrkesprogram har visserligen redan i dag rätt att läsa det som krävs för grundläggande behörighet, men det fungerar inte alltid i praktiken. Regeringen bedömer att detta kan ha bidragit till att andelen elever som väljer ett yrkesprogram har minskat under flera år.

I propositionen lämnas förslag på de lagändringar som behövs. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2023.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)	4
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Färre elever väljer ett yrkesprogram	11
5	Nuvarande reglering.....	16
6	Det ska bli lättare att få grundläggande behörighet på ett yrkesprogram	18
6.1	Alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet till högskolan	18
6.2	Yrkesprogrammets omfattning utökas upp till 2 800 gymnasiepoäng.....	25
6.3	Elever på yrkesprogram ska få välja bort grundläggande behörighet	31
6.4	Elevernas garanterade undervisningstid utökas.....	38
6.5	Omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande i lärlingsutbildningen ska inte ändras	40
6.6	Ytterligare föreskrifter ska få meddelas	41
7	Självkostnadsprincipens tillämpning vid beräkning av avgifter för prövning av enskild som huvudman inom skolväsendet eller utförare inom socialtjänsten.....	42
8	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	44
9	Konsekvenser.....	45
10	Författningskommentar.....	52
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian	56
Bilaga 2	Promemorians lagförslag.....	58
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	64
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	66
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	72
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 januari 2022.....	73

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2021/22:94

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 3, 11 och 18 §§ och bilaga 2 till skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

3 §

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Ett yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

11 §¹

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. *Vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort enligt 3 §.*

18 §

Elever på yrkesprogrammen har rätt till minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande

Eleverna har rätt till ett minsta antal undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervis-

program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

ningstid). Den garanterade undervisningstiden för elever på
 – yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng är 2 720 undervisningstimmar,
 – yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng är 2 625 undervisningstimmar, och
 – högskoleförberedande program är 2 180 undervisningstimmar.

För elever som har valt bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt 3 § minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela *ytterligare* föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2023.
 2. Lagen tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2023.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före höstterminen 2023.

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng
-------------	----------------------

De ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen).

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****

Ämnen genom vilket programmet får sin karaktär

<u>Yrkesprogram</u>	1 600
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100

Summa gymnasiepoäng 2 500

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.

***Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

****På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärs-
ämnena *biologi, fysik och kemi* och på teknikprogrammet med karaktärs-
ämnena *fysik och kemi*.

****Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt estetiska,
humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen
1 050.

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan**Ämne****Gymnasiepoäng*****Gymnasiegemensamma ämnen****Följande ämnen ska ingå i de nationella programmen med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.****Yrkesprogram***

Svenska eller svenska som andraspråk	300 ¹
Engelska	200 ²
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300 ³
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200 ⁴
Samhällskunskap	100/200 ⁵
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100 ⁶

Karaktärsämnen*Ämnen som ger de nationella programmen dess karaktär ska ingå i dessa program med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.*

<i>Yrkesprogram</i>	1 500/1 600⁷
<i>Högskoleförberedande program</i>	950/1 050/1 100⁸

Individuellt val och gymnasiearbete

Individuellt val och gymnasiearbete ska ingå i de nationella programmen med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100

Summa gymnasiepoäng	2 500/2 700/2 800⁹
----------------------------	--------------------------------------

1. Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får välja bort 100 gymnasiepoäng. På övriga program får eleverna välja bort 200 gymnasiepoäng.

2. Elever på alla program, utom hotell- och turismprogrammet, får välja bort 100 gymnasiepoäng.

3. Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300 gymnasiepoäng.

4. Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200 gymnasiepoäng.

5. Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100 gymnasiepoäng.

6. Ämnet naturkunskap ingår inte i naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. I stället ingår som karaktärsämnen biologi, fysik och kemi i naturvetenskapsprogrammet och fysik och kemi i teknikprogrammet.

7. Barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet 1 500 och övriga yrkesprogram 1 600 gymnasiepoäng.

8. Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt estetiska, humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 1 050 gymnasiepoäng.

9. Högskoleförberedande program 2 500, barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet 2 700 och övriga yrkesprogram 2 800 gymnasiepoäng.

3 Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 19 mars 2015 att ge en särskild utredare i uppdrag att bl.a. föreslå hur elevens rättighet att läsa de kurser som leder till grundläggande behörighet till högskolan kan stärkas. Utredaren gavs även i uppdrag att föreslå hur alla nationella program i gymnasieskolan kan innefatta ett estetiskt ämne (dir. 2015:31). Utredningen, som antog namnet Gymnasieutredningen (U 2015:01), överlämnade i oktober 2016 betänkandet En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77). Betänkandet remitterades och remissinstansernas yttranden finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2016/04660).

Med utgångspunkt i utredningens förslag och remissutfallet utarbetades en promemoria, Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program, inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet, U2017/03537) och remitterades. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena och en sammanställning av dessa finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (U2017/03537). Under den fortsatta beredningen fick Statens skolverk också yttra sig över ett utkast till lagrådsremiss. Skolverkets synpunkter på utkastet behandlas i avsnitt 6.3. Myndighetens yttrande finns tillgängligt i Utbildningsdepartementet (U2017/03537).

Regeringen beslutade den 15 februari 2018 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Den 15 mars 2018 beslutade regeringen propositionen Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program (prop. 2017/18:184). Riksdagen avslog regeringens förslag i fråga om grundläggande behörighet på yrkesprogram med hänvisning till att riksdagen bedömde att det riskerade att få en mycket liten effekt och snarare leda till en försämrad genomströmning i gymnasieskolan på grund av högre arbetsbelastning för eleverna, att färre grundskoleelever skulle komma att välja ett yrkesprogram och att schemalaggningsen skulle försvåras (bet. 2017/18:UbU30 och rskr. 2017/18:429).

Regeringen återkommer i denna proposition med en något justerad version av förslaget i propositionen Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program. Det föreslås nu inte att ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program och det föreslås att ändringarna som gäller grundläggande behörighet ska träda i kraft vid en senare tidpunkt. I den nyligen beslutade propositionen Ämnesbetyg – betygen ska bättre spegla elevers kunskaper (prop. 2021/22:36) föreslår regeringen bl.a. att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i gymnasieskolan. Förslaget gäller utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Till följd av förslaget om ämnesbetyg anges i lagförslaget i denna proposition att yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, vilket innebär att yrkesprogrammen ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i

den omfattning som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet. Prop. 2021/22:94

I propositionen behandlas även frågan om självkostnadsprincipens tillämpning vid beräkning av avgifter för provning av enskild som huvudman inom skolväsendet eller utförare inom socialtjänsten, som tidigare behandlats i propositionen Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden (prop. 2017/18:158).

Lagrådet

Lagrådet hördes inför propositionen Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program och lämnade det då remitterade förslaget utan erinran. Några mindre språkliga och redaktionella ändringar har gjorts i förhållande till det förslag som Lagrådet granskat. Justeringarna är författningstekniskt och även i övrigt av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Regeringen har därför inte inhämtat något yttrande från Lagrådet över det justerade förslaget.

4 Färre elever väljer ett yrkesprogram

Före 2011 gav yrkesförberedande program grundläggande behörighet till högre utbildning

I början av 1990-talet reformerades den svenska gymnasieskolan. Bland annat förlängdes yrkesutbildningarna från två till tre år och de allmän-teoretiska inslagen utökades. Reformen innebar också att alla program fick en gemensam struktur med vissa kurser som var gemensamma för alla elever, kurser i s.k. kärnämnen. Ett viktigt inslag var att alla elever efter gymnasieskolan skulle ha möjlighet att gå vidare till högre studier. Även de yrkesförberedande programmen skulle ge eleverna en bred kompetens. Ett fullföljt treårigt program, i vilket kärnämnen ingick, skulle ge grundläggande behörighet till högre utbildning.

Reformen innebar att yrkesförberedande program och studieförberedande program kom att närma sig varandra. Det var fortfarande så att vissa program hade en tydlig akademisk prägel och en stor andel elever som gick vidare till högre utbildning efter avslutade gymnasiestudier. Andra program innehöll i huvudsak yrkesämnen och endast en liten andel elever valde att läsa vidare efter dessa. Men någon entydig uppdelning mellan yrkesförberedande program och högskoleförberedande program gjordes inte.

I dag är det svårare för yrkeselever att få grundläggande behörighet

Knappt 20 år efter att de yrkesförberedande programmen förlängdes och utformades på så sätt att de gav grundläggande behörighet reformerades gymnasieskolan igen. Reformen som genomfördes 2011 (Gy11) innebar att samtliga nationella program kategoriserades som antingen yrkesprogram eller högskoleförberedande program. I samband med reformen höjdes kraven för grundläggande behörighet till högre utbildning och

samtidigt förändrades innehållet i yrkesprogrammen. Sammantaget innebär förändringarna att yrkesprogrammen inte längre automatiskt gav grundläggande behörighet till högre utbildning.

Intresset för yrkesutbildning har minskat

Andelen elever som väljer ett yrkesprogram i gymnasieskolan har minskat. Läsåret 2008/09 gick 40 procent av nybörjarna på nationella program på ett yrkesprogram (enligt en specialbearbetning av Skolverkets elevstatistik). Läsåret 2011/12 hade andelen minskat till 34 procent. Åren därpå sjönk andelen ytterligare och sedan läsåret 2015/16 har andelen elever på yrkesprogram stabiliserats på strax under 30 procent.

Det tycks finnas flera faktorer som bidrar till att intresset för yrkesutbildning har minskat och även internationellt finns ett mönster med vikande intresse och ungdomar tycks vilja hålla alla utbildningsvägar öppna. Ett viktigt inslag i reformen 2011 var att skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program skulle öka. Bland annat ingår inte längre kurser motsvarande grundläggande behörighet till högre utbildning automatiskt på yrkesprogram. Tanken var att en tydligare arbetsmarknadsanknytning och mer långtgående yrkesinriktning skulle göra yrkesprogrammen attraktiva. Som framgått ovan lyckades dock inte Gy11 vända trenden med minskande intresse för yrkesutbildning. Tvärtom minskade andelen elever som väljer yrkesprogram ytterligare, vilket Skolverket konstaterade redan 2015 (Samlad redovisning och analys inom yrkesutbildningsområdet, rapport 427, 2015). Skolverket bedömde att detta troligtvis bl.a. hänger samman med att många elever och föräldrar känner en oro över att de inte skulle få tillräckligt med generella kunskaper, som bl.a. behövs för att vara behörig till högre studier. Enligt Skolverket tycks reformens intentioner på denna punkt inte stämma helt överens med ungdomars samlade efterfrågan. Skolverkets bedömning bygger dels på myndighetens kontakter med nationella programråd och referensskolor, dels på en intervjustudie om gymnasievalet (Det svåra valet. Elevers val av utbildning på olika slags gymnasiemarknader. Skolverket 2013).

Även OECD har uppmärksammat det minskade intresset för yrkesutbildning i Sverige. I en utvärdering av svensk yrkesutbildning konstaterar OECD att mellan åren 2009 och 2015 minskade antalet elever på yrkesprogram mer än i något annat OECD-land (Vocational Education and Training in Sweden, OECD 2019). I rapporten föreslås att länken till högre utbildning behöver stärkas för att öka intresset för yrkesutbildning. OECD rekommenderar därför att kurserna för grundläggande behörighet ingår på yrkesprogrammen, med en möjlighet för elever att välja bort sådana kurser om de önskar detta.

Svenskt Näringsliv, som representerar många av de branscher som vill rekrytera arbetskraft med en gymnasial yrkesutbildning, framhåller i en rapport det sjunkande intresset för yrkesprogrammen som ett problem för både arbetsgivares kompetensförsörjning och för ungas ställning på arbetsmarknaden (Attityder till yrkesprogram – och varför de väljs bort, Svenskt Näringsliv 2021). Organisationen konstaterar att allt sedan gymnasireformen 2011 har söktrycket på de nationella yrkesprogrammen minskat. Analysföretaget Ungdomsbarometern har på uppdrag av Svenskt

Näringsliv undersökt vad som styr elevers val av gymnasieprogram. I rapporten konstateras att få 15-åringar har en glasklar bild av vad de vill göra i framtiden och därför anser Svenskt Näringsliv att det är problematiskt att yrkesprogrammen av många ungdomar uppfattas som smala. I en enkät ställde Ungdomsbarometern frågor till elever om bakgrunden till deras val. En dryg tredjedel av de tillfrågade eleverna som gick på högskoleförberedande program hade övervägt ett yrkesprogram. När eleverna fick frågan varför de valde bort yrkesprogrammen svarade över hälften att det handlade om att den grundläggande behörigheten inte automatiskt ingår i yrkesprogrammen.

Vikande intresse för yrkesprogrammen hotar kompetensförsörjningen...

Många arbetsgivare hittar inte den arbetskraft som de söker. Enligt Rekryteringsenkäten 2020 (Svenskt Näringsliv, november 2020) uppgav sju av tio företag att de haft svårt att hitta den kompetens de söker och att vart femte rekryteringsförsök misslyckas helt. Hälften av företagen svarade att svårigheterna att rekrytera har lett till sämre lönsamhet. Enligt Svenskt Näringsliv är gymnasieskolans yrkesprogram den mest efterfrågade utbildningsnivån. Nästan hälften av företagen som har försökt att rekrytera har velat anställa medarbetare med den utbildningsbakgrunden. Den som har en praktisk yrkesutbildning med sig från gymnasieskolan och dessutom har några års yrkeslivserfarenhet är enligt Svenskt Näringsliv mycket eftertraktad på arbetsmarknaden.

Statistiska Centralbyrån (SCB) konstaterade 2020 att av 13 undersökta gymnasiala yrkesutbildningar uppgav arbetsgivarna brist på personal för 7 utbildningsgrupper. Bristen var störst på transportutbildade, där 8 av 10 arbetsgivare uppgav svårigheter att rekrytera nyutexaminerade. (Arbetskraftsbarometern 2020, SCB). Även Arbetsförmedlingens yrkesprognoser fram till 2026 visar att efterfrågan på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft överstiger tillgången inom flera yrken, t.ex. undersköterskor, VVS-montörer, industrielektriker m.fl. (arbetsförmedlingen.se). I rapporten *Trender och Prognoser 2020* analyserar SCB kompetensbehovet fram till 2035. Dagens underskott på yrkesutbildad arbetskraft bedöms kvarstå även på längre sikt. Enligt SCB finns det samtidigt risk för överskott på arbetskraft med högst högskoleförberedande gymnasial utbildning.

...och kan innebära problem för individen att etablera sig på arbetsmarknaden

Skolverkets uppföljning av elever som avslutade ett högskoleförberedande program läsåret 2014/15 visar att det tre år senare endast var 50 procent av kvinnorna och 41 procent av männen som påbörjat högskolestudier (Skolverkets officiella statistik, www.skolverket.se/statistik). Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har i en studie av ungdomars inträde på arbetsmarknaden under perioden 1985 till 2003 analyserat skillnaderna mellan elever från yrkesprogram och elever från högskoleförberedande program (rapport 2007:18). IFAU konstaterar att inträdet på arbetsmarknaden går snabbare för elever från yrkesprogram än för elever som gått ett högskoleförberedande program utan att studera vidare. I betänkandet *Gemensamt ansvar – en modell för planering och*

dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33) analyseras också etableringen på arbetsmarknaden efter gymnasieskolan. Utredningens analyser, med kontroll för olika bakgrundsfaktorer, visar att framför allt för elever med svaga meritvärden från grundskolan har valet av utbildning i gymnasieskolan stor betydelse för hur smidig övergången från skola till arbetsliv blir. Störst chans till en snabb etablering efter gymnasieskolan har de elever som valt ett yrkesprogram inom ett område där arbetsgivare har brist på arbetskraft och samtidigt ställer krav på viss yrkeskompetens. Utredningen kunde också visa att för elever som inte studerade vidare efter gymnasieskolan var inkomstutvecklingen bättre för elever som gått ett yrkesprogram jämfört med ett högskoleförberedande program. Skillnaden var enligt utredningen betydande upp till 5 år efter gymnasieskolan. Elever som direkt efter ett högskoleförberedande program vill börja arbeta riskerar således att vara sämre förberedda för arbetslivet än om de valt ett yrkesprogram. Mot den bakgrunden finns det anledning att vidta åtgärder för att gymnasial yrkesutbildning ska vara ett intressant alternativ även för denna målgrupp och på så sätt underlätta gruppens etablering på arbetsmarknaden.

Praktiska hinder gör det svårt för yrkeselever att läsa kurser som krävs för grundläggande behörighet

Elever på yrkesprogrammen ska enligt skollagen ges möjlighet att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet till högre utbildning som individuellt val, i viss mån inom programfördjupningen samt som utökad program. För vissa elever tycks dagens system fungera väl och våren 2020 var det nästan 37 procent av eleverna som gick ut med examen från ett yrkesprogram som lämnade gymnasieskolan med grundläggande behörighet (Betyg och studieresultat i gymnasieskolan år 2020, Skolverket dnr 2020:1893). Samtidigt finns det flera praktiska hinder som försvårar för elever på yrkesprogrammen att läsa kurser som ger grundläggande behörighet.

På yrkesprogram kan huvudmän inom ramen för programfördjupningen erbjuda kombinationer av kurser, så kallade yrkesutgångar, som ger en viss yrkeskompetens, jfr 1 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039). Avsikten är att dessa yrkesutgångar ska svara mot kraven för anställning. I Gymnasieutredningens betänkande En gymnasieutbildning för alla – åtgärder för att alla unga ska påbörja och fullfölja en gymnasieutbildning (SOU 2016:77) framgår att kraven för anställningsbarhet inom vissa branscher innebär att eleverna måste läsa så många yrkeskurser att de i praktiken inte har möjlighet att använda det individuella valet och programfördjupningen för att läsa behörighetsgivande kurser. Utredningen bedömde att så många som ett trettiotal yrkesutgångar berörs av detta problem. Totalt finns det enligt utredningen närmare 170 yrkesutgångar på yrkesprogrammen.

Gymnasieutredningen fann även i sina intervjuer med elever att de som vill läsa kurser för grundläggande behörighet kan möta praktiska problem med t.ex. schemakrockar. Det förekommer t.ex. att elever har arbetsplatsförlagt lärande på annan ort och därefter förväntas resa tillbaka till skolan på hemorten för att delta i undervisning i svenska eller engelska under sen

eftermiddag. Enligt utredningen gör detta att många elever väljer bort de kurser som ger grundläggande behörighet.

Statens skolinspektion har i en kvalitetsgranskning undersökt de reella möjligheterna för elever på yrkesprogram att läsa in grundläggande behörighet (Grundläggande högskolebehörighet - En rättighet och ett frivilligt val för elever på yrkesprogram, SI 2021:995). Granskningen omfattade 36 gymnasieskolor. Det övergripande resultatet visar att elever på de flesta av de granskade skolorna har reella möjligheter att läsa in grundläggande behörighet. Samtidigt har ungefär var fjärde skola rekommenderats att utveckla arbetet med information och vägledning eller se över hur de organiserar utbildningen. På några skolor i granskningen förekom schemakrockar som innebar att elevernas möjligheter att läsa behörighetsgivande kurser är mycket begränsade. Det ställer enligt Skolinspektionen höga krav på den enskilda eleven. Enligt myndigheten framträder det tydligt i granskningen att möjligheterna att läsa in grundläggande behörighet skiljer sig åt mellan olika yrkesprogram. Detta beror bl. a. på att förutsättningarna för hur huvudmän och skolor kan erbjuda behörighetsgivande kurser varierar mellan programmen. Exempelvis finns det större möjligheter för huvudmän och skolor att erbjuda elever på vård- och omsorgsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet att läsa in grundläggande behörighet inom sitt ordinarie gymnasieprogram, medan elever på bygg- och anläggningsprogrammet samt fordons- och transportprogrammet i praktiken ofta behöver läsa ett utökad program. Det är bara ett fåtal skolor i granskningen som erbjuder elever på bygg- och anläggningsprogrammet att läsa en behörighetsgivande kurs inom programfördjupningen, och knappt någon skola som ger elever på fordons- och transportprogrammet den möjligheten. I granskningen framkommer även att det är särskilt svårt för många elever som läser yrkesprogram i kombination med nationellt godkänd idrottsutbildning (NIU) att uppnå grundläggande behörighet, liksom för elever med kortare tid i Sverige i kombination med bristande skolbakgrund.

Branschorganisationer positiva till grundläggande behörighet

På de flesta yrkesprogram saknar eleverna 300 gymnasiepoäng för att få grundläggande behörighet till högskolan. Utgångspunkter för Gymnasieutredningens uppdrag var bl.a. att programmets omfattning är 2 500 gymnasiepoäng och att de högre krav på yrkeskunskaper som infördes i samband med reformen av gymnasieskolan 2011 så långt som möjligt skulle värnas. Gymnasieutredningen föreslog bl.a. att elevernas individuella val (200 gymnasiepoäng) skulle tas i anspråk för att ge dem sådan behörighet och att resterande 100 gymnasiepoäng skulle tas från programfördjupningen. Eleverna skulle dock kunna välja bort de aktuella kurserna. Eleverna skulle också ha rätt att läsa kurser i yrkesämnen som utökad program.

Utredningens förslag remitterades, och många remissinstanser var positiva till att de kurser som krävs för grundläggande behörighet skulle ingå i alla yrkesprogram. Även branschorganisationerna var positiva till att alla gymnasieprogram skulle ge grundläggande behörighet men ansåg att den ram på 2 500 gymnasiepoäng som angavs i direktiven gjorde att

utredningens förslag riskerade att minska yrkesprogrammets yrkesinnehåll i sådan utsträckning att elevernas anställningsbarhet försämrades. För att yrkesprogrammen både ska leda till anställningsbarhet och grundläggande behörighet föreslog flera branschorganisationer att programmets omfattning skulle utökas till 2 800 gymnasiepoäng.

5 Nuvarande reglering

Två olika typer av nationella program i gymnasieskolan

Utbildningen i gymnasieskolan består av nationella program och introduktionsprogram. De nationella programmen är antingen yrkesprogram eller högskoleförberedande program (15 kap. 7 § skollagen). Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning och syftar till en yrkesexamen. De högskoleförberedande programmen ska utgöra grund för fortsatt utbildning på högskolenivå och syftar till en högskoleförberedande examen (16 kap. 3, 4 och 26 §§ skollagen).

Omfattningen av studierna på nationella program anges i gymnasiepoäng och utbildningens omfattning framgår av en poängplan i bilaga 2 till skollagen. I bilagan anges de ämnen som i minst den angivna omfattningen ska ingå i alla nationella program, dvs. gymnasiegemensamma ämnen. De gymnasiegemensamma ämnena är bl.a. svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Bilagan anger också omfattningen av ämnen som ger de nationella programmen deras karaktär och omfattningen av det individuella valet och gymnasiearbetet.

Vad krävs för att få en gymnasieexamen från ett yrkesprogram?

För att en elev på ett yrkesprogram ska få en gymnasieexamen behöver eleven ha godkända betyg på en utbildning som omfattar minst 2 250 gymnasiepoäng och som innefattar 100 gymnasiepoäng i vart och ett av ämnena svenska eller svenska som andraspråk, engelska och matematik. Även gymnasiearbetet ska ingå i de godkända betygen (16 kap. 27 § skollagen). Dessutom behöver eleven ha godkända betyg på kurser inom de programgemensamma ämnena med 400 gymnasiepoäng (8 kap. 5 § gymnasieförordningen).

Möjligheterna att få högskolebehörighet på yrkesprogrammen varierar

Grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och vänder sig till nybörjare har den som har nödvändiga kompetenser för att kunna tillgodogöra sig sådan utbildning. Elever inom yrkesprogram anses ha sådana nödvändiga kompetenser om de har avlagt yrkesexamen och har lägst betyget E i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan, nämligen 300 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 200 gymnasiepoäng engelska (7 kap. 5 och 5 a §§ högskoleförordningen och 16 kap. 28 § skollagen).

Yrkesprogrammen innehåller inte i sitt grundupplägg all den svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för att eleverna ska få grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Elever på barn- och fritidsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet och hotell- och turismprogrammet behöver läsa 200 gymnasiepoäng extra för att uppnå grundläggande behörighet, till skillnad från övriga yrkesprogram där eleverna behöver läsa 300 gymnasiepoäng ytterligare för att uppnå sådan behörighet. Detta beror på att barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet i sitt grundupplägg innehåller mer svenska eller svenska som andraspråk än övriga yrkesprogram och hotell- och turismprogrammet innehåller mer engelska i sitt grundupplägg än övriga yrkesprogram.

Hur kan elever på yrkesprogram göra för att läsa in det som krävs för grundläggande behörighet?

Elever på nationella program har möjlighet att läsa mer än de 2 500 gymnasiepoäng som programmen normalt omfattar. Det kallas utökat program. Vanligen krävs då ett särskilt beslut av rektorn, som först måste bedöma om eleven kan antas klara av att läsa mer än 2 500 gymnasiepoäng. Elever på yrkesprogram har dock rätt att utan särskilt beslut av rektorn läsa det som krävs för grundläggande behörighet som utökat program (4 kap. 23 § gymnasieförordningen).

En annan möjlighet för elever på yrkesprogrammen att läsa det som krävs för grundläggande behörighet är att använda det individuella valet, som omfattar 200 gymnasiepoäng. Inom det individuella valet har eleverna också rätt att läsa idrott och hälsa och estetiska ämnen. Ofta finns dessutom möjlighet att läsa yrkesämnen. Vad som ska erbjudas som individuellt val, utöver vad som angetts ovan, beslutas av huvudmannen (4 kap 7 § gymnasieförordningen).

Ytterligare en möjlighet för elever på yrkesprogrammen att läsa det som krävs för grundläggande behörighet är om huvudmannen väljer att erbjuda detta inom den s.k. programfördjupningen (4 kap. 5 och 6 §§ gymnasieförordningen).

Hur många år pågår en gymnasieutbildning?

De nationella programmen är avsedda att genomgå på tre läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid än tre läsår. Skolverket kan också ge huvudmannen tillstånd att en utbildning får fördelas på kortare tid än tre läsår (16 kap. 15 § skollagen). Utbildningen på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier (16 kap. 17 § skollagen).

6 Det ska bli lättare att få grundläggande behörighet på ett yrkesprogram

6.1 Alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet till högskolan

Regeringens förslag: Alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det innebär att alla yrkesprogram ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i den omfattning som krävs för att eleverna ska uppnå sådan behörighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att yrkesprogrammen ska innehålla de kurser som krävs för grundläggande behörighet, i stället för förslaget i denna proposition om att yrkesprogrammen ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet.

Remissinstanserna: En stor majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig över promemorian tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Universitets- och högskolerådet (UHR)*, *Arbetsförmedlingen*, *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU)*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Sveriges Skolledarförbund*, *Läraryrkesförbundet*, *Lärarnas Riksförbund*, *Sveriges förenade studentkårer*, *Sveriges universitets- och högskoleförbund*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)* och *Svenskt Näringsliv*.

SKR tillstyrker förslaget och anser att högskolebehörigheten i sig är en kompetens som värdesätts av arbetsgivare. *SKR* anser i likhet med *Arbetsförmedlingen* att denna kompetens kan visa sig vara en viktig tillgång vid behov av komplettering eller omställning i arbetslivet. *Högskolan Dalarna* anser att goda kunskaper i svenska och engelska är viktiga i de flesta yrken och fyller en viktig funktion genom att rusta eleverna för ett aktivt samhällsliv.

IFAU och *Sveriges Vägledarförening* anser att förslaget kan bidra till att göra yrkesprogrammen mer attraktiva. *Saco* anser att förslaget kan bidra till att höja kvaliteten i undervisningen och höja statusen på yrkesprogrammen, något som organisationen anser vara nödvändigt för att möta de långsiktiga behoven på arbetsmarknaden. *Arbetsförmedlingen* konstaterar att det är svårt för många arbetsgivare att hitta arbetskraft med rätt kompetens och myndigheten ser därför positivt på förändringar som kan göra yrkesprogrammen mer attraktiva. Även flera branschorganisationer och yrkesnämnder anser att förslaget kan bidra till att höja yrkesprogrammets attraktionskraft. Det gäller t.ex. *Hästnäringens Yrkesnämnd*, *Byggnadsindustrins yrkesnämnd*, *Svensk Ventilation* och *Trä- och Möbelföretagen*.

Göteborgs universitet anser att förslaget ökar elevers möjlighet till likvärdig utbildning och att det kan bidra till en breddad rekrytering till högre utbildning. Även *Kungl. Tekniska högskolan* lyfter fram att förslaget kan underlätta högskolans arbete med att bredda rekryteringen.

Eskilstuna, Göteborgs, Stockholms och Tranås kommuner konstaterar att de redan i dag erbjuder samtliga elever att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet.

Några kommuner, däribland *Karlshamns* och *Vännäs kommuner*, påpekar att elever på yrkesprogram i dag har rätt att läsa kurser för grundläggande behörighet och bedömer att förslaget därmed inte kommer att göra någon större skillnad i praktiken.

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning är starkt kritiskt till förslaget och anser att förslaget innebär en ökad teoretisering som kan uppfattas som en devalvering av yrkeskunnandet.

Statens skolverk tillstyrker principen att elever som väljer yrkesutbildning ska kunna känna sig säkra på att de kan gå vidare till fortsatta studier utan att behöva kompromissa med yrkeskunnandet. Skolverket tillstyrker i linje med detta även förslaget att yrkesprogrammen också i fortsättningen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Myndigheten avstyrker dock förslaget i dess nuvarande form. Skolverket bedömer att förslaget skulle få omfattande konsekvenser för elever, huvudmän och andra berörda samtidigt som myndigheten anser att det är tveksamt om förslaget får de effekter som avses.

Skälen för regeringens förslag

Gymnasieskolan har flera uppdrag

Gymnasieskolan har, precis som *Statens skolverk* konstaterar i sitt remissvar, flera uppdrag. Den ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och aktivt deltagande i samhällslivet. Utbildningen i gymnasieskolan ska även utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet (15 kap. 2 och 3 §§ skollagen). För yrkesprogrammen gäller särskilt att de ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Vidare ska alla elever på yrkesprogram inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå (16 kap. 3 § skollagen).

Brist på yrkesutbildad arbetskraft hotar kompetensförsörjningen

För många arbetsgivare är det svårt att rekrytera yrkesutbildad arbetskraft. Enligt Svenskt Näringslivs rekryteringsenkät (2020) påverkar detta lönsamheten för företagen. Statistiska Centralbyrån visar i rapporten *Trender och prognoser 2020* att underskottet på gymnasialt yrkesutbildad arbetskraft väntas öka. Regeringen kan konstatera att förbättrad kompetensförsörjning ger långsiktiga positiva konsekvenser för statens inkomster. Förbättrad kompetensförsörjning kan bidra till att företag kan expandera och därmed producera mer varor och tjänster. Ökad produktion leder i sin tur till ökade skatteintäkter för staten och större möjligheter för staten att investera i den gemensamma välfärden. Dessutom kan kvaliteten i välfärden stärkas om kompetensförsörjningen till välfärden stärks genom fler anställda med relevant yrkesutbildning.

En gymnasial yrkesutbildning kan underlätta etableringen på arbetsmarknaden, framför allt om eleven väljer ett yrkesprogram där det finns en stark efterfrågan på arbetsmarknaden. Eftersom många som gått ett högskoleförberedande program väljer att inte studera vidare finns det anledning att utveckla utbudet av gymnasial yrkesutbildning för att göra det till ett attraktivt alternativ även för denna grupp. Elever som väljer ett yrkesprogram som också ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning kommer dels att ha yrkeskunskaper som kan underlätta etableringen på arbetsmarknaden, dels ha grundläggande behörighet till högre utbildning. Därmed minskar risken för arbetslöshet, segregation och bidragsberoende. En snabbare etablering på arbetsmarknaden kan också bidra till att minska det offentliga utgifterna för arbetslöshet.

Utökade möjligheter att läsa in grundläggande behörighet på yrkesprogrammen kan öka programmens attraktionskraft

För att öka yrkesprogrammets attraktionskraft är det angeläget att utbildningarna ger eleverna många valmöjligheter efter gymnasieskolan. Elever som väljer ett yrkesprogram ska kunna känna sig helt säkra på att de dels har möjlighet att söka jobb där arbetsgivaren ställer krav på yrkeskunnande, dels kan gå vidare till högre studier. Därför föreslår regeringen att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Regeringen bedömer att detta kommer att öka yrkesprogrammets attraktionskraft.

Ett stort antal remissinstanser delar regeringens bild av att möjligheterna till vidare studier behöver stärkas för att höja yrkesprogrammets attraktionskraft. Många av dem lyfter fram att ungdomar föredrar utbildningar som erbjuder många valmöjligheter, t.ex. *Arbetsförmedlingen*, *Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning*, *Svenskt Näringsliv*, *Transportföretagen*, *Trä- och Möbelföretagen* och *Svensk Ventilation*. Företagarna anför att vid samtal med unga, branschrepresentanter, politiker och anställda inom skolan framgår det tydligt att många unga väljer bort de praktiska programmen på grund av att de är oroliga för att bli låsta i endast en karriärväg om de väljer en sådan gymnasieutbildning. Detta är enligt Företagarna en av de främsta anledningarna till att många i stället väljer en högskoleförberedande utbildning. Den bild som Företagarna beskriver bekräftas av Gymnasieutredningen som framhåller att ungdomars syn på utbildning och gymnasieval präglas av att de inte vill riskera att hamna i återvändsgränder utan i stället välja utbildningar som håller dörrar öppna inför framtiden (SOU 2016:77 s. 257).

Karlshamns kommun anser, i likhet med regeringen, att elever som läser ett yrkesprogram bör ges förbättrade möjligheter att nå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Samtidigt anser kommunen att förslaget inte medför någon större skillnad jämfört med dagens möjligheter som innebär att elever kan välja till kurser för grundläggande behörighet. Kommunen har svårt att se att förslaget kommer att påverka attraktiviteten. Även *Vännäs kommun*, *Tranås kommun* och *Skolverket* är tveksamma till om förslaget kommer att få avsedd effekt. Som framgår ovan har elever på

yrkesprogram redan i dag rätt att läsa ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i den omfattning som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning på grundnivå, antingen som individuellt val eller som utökad program. Som beskrivs i avsnitt 4 har det enligt Gymnasieutredningen visat sig vara svårt för många att realisera denna rättighet i praktiken, t.ex. på grund av schemakrockar i samband med arbetsplatsförlagt lärande. Detta leder till att många elever väljer bort grundläggande behörighet. Regeringen bedömer att förslaget om att yrkesprogrammen ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet kommer att medföra att skolorna på ett tidigare stadium måste ta tag i dessa typer av planeringsproblem. Därmed ökar elevernas faktiska möjligheter att läsa det som behövs för att de ska uppnå grundläggande behörighet.

Det krävs mer än informationsinsatser för att öka intresset för yrkesprogrammen

Linköpings kommun anser att det är angeläget att locka fler elever att söka till yrkesutbildningar inom gymnasieskolan. Att erbjuda eleverna ökade möjligheter att inom ramen för ett yrkesprogram läsa det som krävs för grundläggande behörighet är enligt kommunen ett led i att stärka yrkesutbildningarnas attraktivitet. Kommunen konstaterar samtidigt att intresset för yrkesutbildning sjunker i hela OECD-området och anser att förslaget inte självklart leder till att antalet elever kommer att öka på yrkesprogrammen. Kommunen anser därför att det är viktigt att även fortsättningsvis arbeta med andra riktade insatser för att öka yrkesutbildningens status, kvalitet och attraktionskraft.

Regeringen delar bilden av att det krävs insatser inom flera områden för att öka intresset för yrkesutbildning. Det gäller både ökade möjligheter för elever på yrkesprogrammen att uppnå grundläggande behörighet samt fortsatta informationsinsatser och åtgärder för att höja utbildningarnas kvalitet. Flera aktörer har genomfört stora insatser för att informera om möjligheterna att läsa vad som krävs för grundläggande behörighet inom yrkesprogrammen, t.ex. Skolverket och WorldSkills Sweden – ett samarbete mellan Svenskt Näringsliv, Landsorganisationen i Sverige (LO) och staten. Många elever väljer trots detta bort yrkesprogrammen på grund av osäkerheten kring grundläggande behörighet. Regeringen bedömer därför att även om informationsinsatser är viktiga, är de otillräckliga för att eleverna ska övertygas om att yrkesutbildning är ett val som öppnar dörrar för såväl arbetsliv som livslångt lärande.

Som *Linköpings kommun* påpekar minskar intresset för yrkesutbildning i många länder. Men i en stor studie som genomförts av det europeiska centrumet för utveckling av yrkesutbildning, Cedefop, framgår att Sverige intar något av en särställning när det gäller attityder till yrkesutbildningar (Cedefop European public opinion survey on vocational education and training, 2017). Cedefop har låtit närmare 36 000 personer i hela EU svara på frågor angående attityder till yrkesutbildning. I Sverige har drygt 1 100 personer svarat. Å ena sidan framtonar en, jämfört med andra länder, ovanligt positiv bild av yrkesutbildning bland de svenska respondenterna. I Sverige anser hela 86 procent av de tillfrågade att det är lätt att få ett jobb efter avslutad yrkesutbildning. Det är också en stor andel, 91 procent, som

anser att yrkesutbildningarna motsvarar arbetsgivarnas krav för anställning. En större andel återfinns endast i fyra andra länder. Enligt regeringens mening måste detta rimligen förstås som att respondenterna ger svensk yrkesutbildning ett gott betyg när det gäller kärnuppgiften – att förbereda eleverna för arbetslivet. Å andra sidan ger svaren på flera andra frågor en desto mer dystur bild. På frågan om man skulle vilja rekommendera en yrkesutbildning till någon som står inför valet av gymnasial utbildning så ligger Sverige i den absoluta botten tillsammans med Danmark. Ett ytterligare exempel på den negativa bild som tonar fram i studien är att 88 procent av de svenska respondenterna anser att yrkesutbildning är till för elever med låga betyg. Endast i Belgien är det fler som anser att yrkesutbildning är till för elever med låga betyg. Svenska respondenters syn på yrkesutbildning är med andra ord mycket kluven. Det finns en fråga, eller snarare ett påstående, som respondenterna ska ta ställning till som möjligen kastar visst ljus över detta. När respondenterna ska ta ställning till påståendet att det är lätt att fortsätta till högre utbildning efter en yrkesutbildning så anger en stor andel, 51 procent, av de svenska respondenterna att påståendet är helt felaktigt. Det kan jämföras med EU-genomsnittet som är 31 procent. Endast i ett annat land, Belgien, anser en större andel respondenter att påståendet är felaktigt. Regeringen kan konstatera att yrkesutbildningen i Sverige anses fylla sin grundfunktion. Men trots omfattande informationsinsatser tycks yrkesutbildningen fortfarande behöva förändras för att det ska uppfattas att det är ett attraktivt utbildningsval som öppnar många dörrar för framtiden. Att det med dagens system finns möjlighet för yrkeselever att uppnå grundläggande behörighet tycks inte vara tillräckligt.

Som framgår ovan anser såväl flera remissinstanser som gymnasieutredningen att en viktig orsak till det minskande intresset för yrkesprogrammen bland ungdomarna är att yrkesprogrammen inte längre automatiskt innehåller vad som krävs för grundläggande behörighet. Analysföretaget Ungdomsbarometern gjorde läsåret 2011/12 en intervjustudie där 1 000 elever i årskurs 1 i gymnasieskolan svarade på frågor om sitt gymnasieval. När elever på högskoleförberedande program fick frågan om de hellre valt ett yrkesförberedande program, om det hade gett automatisk högskolebehörighet, svarade 25 procent ja (tillgänglig i Regeringskansliets ärende U2018/00445). Som framgår av avsnitt 4 genomförde Ungdomsbarometern en liknande undersökning 2021 och även då visade det sig att många elever väljer bort yrkesprogrammen på grund av osäkerheten kring grundläggande behörighet (Attityder till Yrkesprogram – och varför de väljs bort, Svenskt Näringsliv 2021).

Landsorganisationen i Sverige (LO) och *Svenskt Näringsliv* delar uppfattningen att yrkesprogrammen bör ge grundläggande behörighet. I en gemensam debattartikel konstaterar parterna på arbetsmarknaden att högskolebehörigheten måste återinföras, men med möjlighet att välja bort den, för att fler ska välja ett yrkesprogram (Dagens Arena 210908). LO utvecklar resonemanget om grundläggande behörighet i sitt svar på remissen om försöksverksamhet med yrkesinriktningar på högskoleförberedande program (U2021/1877). Där konstaterar LO att organisationen bekymrat har följt utvecklingen för gymnasieskolans yrkesprogram, där attraktivitet och popularitet hos ungdomar har minskat det senaste decenniet. LO menar att dagens ordning, där elever måste välja till kurser

för att få grundläggande behörighet bör ändras så att yrkesprogrammen i sitt basutförande ger grundläggande högskolebehörighet. Då kan eleven, enligt LO, längre fram i sitt liv ändra yrkesbana, genom att studera på högskola, utan att först behöva komplettera i komvux. Detta borde enligt LO också medföra att yrkesprogrammen blir mer attraktiva och att fler söker dem. Även Svenskt Näringsliv har i flera sammanhang behandlat frågan om grundläggande behörighet och yrkesprogrammets attraktivitet, bl.a i flera rapporter om gymnasieskolan. Det gäller t.ex. Gymnasiekommissionen Så utformar vi framtidens gymnasieskola (2019), Resultatanalys för yrkesutbildningen (2020), Yrkesutbildningar – sju europeiska exempel (2021). I rapporten Företagens engagemang gör yrkesutbildningen bättre (2021) har representanter för företag och branscher intervjuats om sin syn på yrkesutbildning. Svenskt Näringsliv lyfter bland annat fram att det i intervjuerna framkommer att företagen rekommenderar att den grundläggande högskolebehörigheten ska inkluderas inom yrkesprogrammen.

Regeringen bedömer att elevernas vilja att hålla alla dörrar öppna för framtiden har bidragit till att minska andelen elever på yrkesprogrammen. Regeringen anser att det behövs informationsinsatser, men utöver det behövs även ändringar som innebär att yrkesprogrammen i sitt grundupplägg innehåller det som krävs för grundläggande behörighet.

Remissinstansernas positiva inställning i frågan om att erbjuda yrkeselever möjligheter att läsa in grundläggande behörighet är bekräftad i senare sammanhang. Frågan om grundläggande behörighet belyses i betänkandet Gemensamt ansvar – en modell för planering och dimensionering av gymnasial utbildning (SOU 2020:33). I betänkandet anges att det är angeläget att kombinera åtgärder för mer ändamålsenlig planering och dimensionering med åtgärder som syftar till att justera utbildningsinnehållet så att det bättre svarar mot elevers intressen och deras långsiktiga behov. Grundläggande behörighet på yrkesprogram nämns som ett sätt att öka yrkesprogrammets popularitet, men utredningen redovisar inte någon bedömning eller något förslag i denna del. I samband med att betänkandet remitterades har många remissinstanser ändå valt att kommentera frågan och uttalar sig positivt angående grundläggande behörighet på yrkesprogram (U2020/03826).

Regeringen delar inte Skolverkets oro för att förslagen inte ska ge avsedd effekt och i likhet med en majoritet av remissinstanserna ser regeringen att förslagen kommer att leda till ökade möjligheter för eleverna och attraktivare yrkesprogram. Skolverket bedömer vidare att förslaget skulle få omfattande konsekvenser för elever, huvudmän och andra berörda. Regeringen ser i likhet med en majoritet av remissinstanserna att konsekvenserna för eleverna är positiva. Om fler elever väljer yrkesprogram och om fler elever skaffar sig grundläggande behörighet så är det enligt regeringens bedömning en utveckling som både huvudmän och andra aktörer efterfrågar. Konsekvenser för huvudmän beskrivs närmare i avsnitt 9.

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning är starkt kritiskt till förslaget och anser att det innebär en ökad teoretisering som kan uppfattas som en devalvering av yrkeskunnandet. *Företagarna, SKR, IF Metall, Teknikföretagen* och flera yrkesnämnder lyfter fram vikten av att det även fortsättningsvis ska finnas utrymme för det yrkeskunnande som krävs för anställningsbarhet. Regeringen delar uppfattningen att det är viktigt att yrkesämnena även framöver får stort utrymme på yrkesprogrammen och konstaterar att förslaget inte innebär att dessa ämnen minskar i omfattning utan att yrkesprogrammets omfattning ska öka, vilket utvecklas i nästa avsnitt. Yrkesprogrammen kommer således även i fortsättningen att utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning. Regeringen anser mot denna bakgrund att förslaget inte innebär någon devalvering av yrkeskunnandet. Förslaget att yrkesprogrammen ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet innebär enligt regeringens mening i stället att yrkesprogrammen som helhet förstärks. I likhet med flera remissinstanser, däribland *Arbetsförmedlingen, Högskolan Dalarna, Lärarförbundet, Universitets- och högskolerådet (UHR)* och *SKR*, anser regeringen att kunskaper i svenska och engelska inte bara är en förutsättning för högre studier. De är också viktiga i många yrken eftersom dagens arbetsliv kräver goda teoretiska kunskaper för att följa utvecklingen inom ett yrkesområde. Kraven på arbetsmarknaden kan också förändras över tid, t.ex. på grund av teknisk utveckling. Regeringen anser, i likhet med Arbetsförmedlingen, att grundläggande behörighet kan minska tröskeln till karriärväxlingar under arbetslivet. Dessutom kan svenska eller svenska som andraspråk och engelska ge kunskaper som är centrala för att individer ska kunna bli aktiva samhällsmedborgare, vilket lyfts fram av Lärarförbundet.

Regeringen anser att förslaget stärker individen på flera sätt: fler möjligheter öppnas i gymnasieskolan, vägen till högre utbildning blir tydligare, individen rustas för ett framtida arbetsliv med ökade möjligheter till karriärväxling och bättre förutsättningar att bli en aktiv samhällsmedborgare.

Som nämns i avsnitt 3 avslag riksdagen våren 2018 motsvarande förslag i propositionen *Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program* (prop. 2017/18:184) med hänvisning till att riksdagen bedömde att det riskerade att få liten effekt och snarare leda till en försämrad genomströmning i gymnasieskolan på grund av högre arbetsbelastning för eleverna, att färre grundskoleelever skulle komma att välja ett yrkesprogram och att schemalaggningsen skulle försvåras (bet. 2017/18:UbU30 och rskr. 2017/18:429).

Det finns efter den föregående riksdagsbehandlingen fortsatta tecken på att yrkesprogrammets attraktionskraft behöver öka. Regeringen bedömer att ett genomförande av förslaget ökar attraktionskraften genom att elever som väljer ett yrkesprogram kan känna sig helt säkra på att de dels har möjlighet att söka jobb där arbetsgivaren ställer krav på yrkeskunnande, dels kan gå vidare till högre studier. Kraven för examen kommer inte att höjas och elever kommer ha möjlighet att välja bort det som krävs för grundläggande behörighet om de så önskar. Därmed bedömer regeringen

att det inte finns risk för sämre genomströmning. Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns goda skäl att genomföra förslaget. Prop. 2021/22:94

Ämnesbetyg ersätter kursbetyg från 2025

Promemorian Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program innehöll förslag om att yrkesprogram skulle innehålla de kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Även i den efterföljande propositionen (prop. 2017/18:184) relaterade förslaget till kurser. I den nyligen beslutade propositionen Ämnesbetyg – betyg ska bättre spegla elevers kunskaper (prop. 2021/22:36) föreslår regeringen bl.a. att ämnesbetyg ska ersätta kursbetyg i gymnasieskolan i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. Om regeringen i den nu föreliggande propositionen behåller den tidigare använda utformningen av bestämmelserna medför det att bestämmelserna behöver ändras på nytt när ämnesbetygen införs efter den 30 juni 2025. För att undvika det justeras den lagtekniska utformningen så att det föreskrivs att yrkesprogram ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå, vilket innebär att yrkesprogrammen ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i den omfattning som krävs för sådan behörighet. Det innebär inte någon ändring i sak jämfört med förslaget i den tidigare propositionen.

6.2 Yrkesprogrammets omfattning utökas upp till 2 800 gymnasiepoäng

Regeringens förslag: Yrkesprogrammen barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ska utökas till 2 700 gymnasiepoäng och övriga yrkesprogram ska utökas till 2 800 gymnasiepoäng.

Promemorians förslag: Överensstämmer innehållsmässigt med regeringens förslag. Promemorians förslag till ändring i bilaga 2 till skollagen skiljer sig dock redaktionellt från regeringens förslag. I promemorians förslag anges under en egen rubrik hur många gymnasiepoäng som de olika nationella programmen ska utökas med.

Remissinstanserna: En stor majoritet av remissinstanserna tillstyrker eller har inget att anföra mot förslaget om att utöka yrkesprogrammets omfattning. Det gäller t.ex. *Specialpedagogiska skolmyndigheten, Myndigheten för yrkeshögskolan, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Sveriges Kommuner och Regioner, Friskolornas riksförbund, Sveriges Skolledarförbund, Lärarnas Riksförbund, Sveriges Vägledarförening, Sveriges elevråd – SVEA, Sveriges förenade studentkårer, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenskt Näringsliv och Sveriges universitets- och högskoleförbund.*

Högskolan Dalarna instämmer i förslagen att yrkesprogrammets omfattning bör utökas till 2 800 poäng för att yrkesinnehållet inte ska utarmas.

Stockholms kommun tycker att förslaget om möjligheten till fler gymnasiepoäng är bra eftersom det innebär att elever inte behöver välja bort

yrkeskurser för att kunna läsa kurser för grundläggande behörighet. Kommunen anser dock att detta kan ställa högre krav på eleverna och innebära att fler elever behöver stöd för att klara omfattningen.

Sveriges elevråd – SVEA är positiva till utökningen av yrkesprogrammets omfattning utifrån att det säkrar elevens rätt till undervisning. *SVEA* bedömer dock att det kan bli svårare att sälja in gymnasieutbildningen till elever som inte är så studiemotiverade. Organisationen önskar att denna aspekt ska tas i beräkning och att elever tydligt informeras om att utökningen inte är ett krav, utan en utgångspunkt för yrkesprogrammen.

Teknikföretagen och *IF Metall* tillstyrker förslaget. De har sedan starten av Teknikcollege arbetat för att alla industrirelevanta gymnasieutbildningar ska omfatta minst 2 800 poäng för att ge utrymme för både yrkesämnen och kurser som ger grundläggande behörighet.

Huddinge kommun är positiv till att alla elever på yrkesprogram ska ges bättre möjligheter att uppnå grundläggande behörighet. Kommunen är dock tveksam till om utökningen av yrkesprogrammen kan ske inom samma tidsram (tre år) och med bibehållna lärotider. Det är enligt kommunen rimligt att anta att en utökning av antalet kurser för ett flertal elever kommer att leda till en studieförlängning som i tid motsvarar upp till en termin. Möjligheten att förlänga yrkesprogrammen med t.ex. ytterligare en termin föreslås även av *Vännäs kommun* och *Läraryrkesförbundet*.

Statens skolverk avstyrker förslaget. Myndigheten anför att förslaget utgår från antagandet att heltidsstuderande elever på yrkesprogrammen bör kunna läsa in fler kurser inom samma tidsram, dvs. tre år, utan att det innebär mer än heltidsstudier. Myndigheten bedömer att det kommer att få omfattande konsekvenser för elever, huvudmän och andra berörda. Myndigheten befarar att förslaget även kan bidra till att försämra genomströmningen i gymnasieskolan. Skolverket anser att förslaget innebär att gymnasiepoäng inte längre kommer att innebära ett enhetligt mått på den uppskattade arbetsinsatsen. Skolverket föreslår ett annat alternativ som enligt myndigheten skulle innebära att elevers möjlighet att läsa kurser för grundläggande behörighet stärks utan att programmets omfattning behöver utökas i samma utsträckning. Myndigheten föreslår att samtliga program utökas genom att ytterligare 100 gymnasiepoäng tillförs det individuella valet. Dessutom föreslår myndigheten att den garanterade undervisningstiden utökas i motsvarande omfattning. Enligt *Skolverket* skulle den grundläggande behörigheten därmed rymmas inom det individuella valet på alla yrkesprogram.

Lärarnas Riksförbund tillstyrker förslaget. Förbundet tycker dock att det är problematiskt att utbildningarna även fortsättningsvis ska genomföras på tre år då det kommer att ställa högre krav på eleverna.

Skälen för regeringens förslag

Yrkesprogrammets omfattning behöver öka för att inte yrkesinnehållet ska utarmas

För att säkra elevens rätt att både läsa det som krävs för grundläggande behörighet och fördjupa sig i sitt yrkeskunnande, föreslås i promemorian att yrkesprogrammets omfattning ska utökas till 2 800 gymnasiepoäng. Utökningen föreslås också gälla yrkesprogram med avvikelser som exempelvis särskilda varianter, utbildningar med egna examensmål och

nationellt godkända idrottsutbildningar enligt 5 kap. gymnasieförordningen.

De nationella programmen i gymnasieskolan är uppbyggda enligt en viss struktur och vissa ämnen är gemensamma för alla nationella program. Dessa benämns gymnasiegemensamma ämnen. Varje nationellt program har också en programgemensam del med kurser som alla elever på respektive program läser. Dessa kurser ger programmen deras olika karaktärer. På hotell- och turismprogrammet ingår 100 gymnasiepoäng engelska i den programgemensamma delen av yrkesmässiga skäl. På motsvarande sätt ingår 100 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk i den programgemensamma delen av barn- och fritidsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet. Därför är det enligt promemorian tillräckligt att utöka dessa tre program till 2 700 gymnasiepoäng.

Regeringen konstaterar, med anledning av det alternativ *Skolverket* föreslår att möjligheten att läsa det som krävs för grundläggande behörighet inom det individuella valet, har funnits sedan reformen genomfördes 2011. Trots att det i dag finns möjlighet att använda det individuella valet har intresset för yrkesutbildning minskat. Dessutom har, som redovisas ovan, Statens skolinspektion och Gymnasieutredningen uppmärksammat att det förekommer att elever möter praktiska hinder när de inom dagens system vill läsa det som krävs för grundläggande behörighet. Vidare innebär kraven för anställningsbarhet inom vissa branscher att eleverna måste läsa så många yrkesämnen att de i praktiken inte har möjlighet att använda det individuella valet och programfördjupningen för att bli behöriga till högre utbildning. Gymnasieutredningen har bedömt att detta är fallet för ett tredjedel av de totalt närmare 170 yrkesutgångarna inom yrkesprogrammen. Enligt regeringens mening är därför en utökning av det individuella valet med 100 gymnasiepoäng inte en tillräckligt kraftfull åtgärd för att stärka elevernas rätt att läsa det som krävs för grundläggande behörighet. Regeringen föreslår därför att yrkesprogrammen ska utökas på det sätt som anges i promemorian.

Flera remissinstanser anser att förslaget att utöka yrkesprogrammets omfattning kommer att innebära en större arbetsbelastning för eleverna, vilket i sin tur kan leda till en sämre genomströmning och en lägre andel elever som når målen. Som regeringen närmare utvecklar i avsnitt 6.3 ska dock elever som vill fokusera på programmets yrkesinriktning och inte är intresserade av att läsa in grundläggande behörighet, ha möjlighet att välja bort detta. En elev som har klarat av ett fullständigt program i gymnasieskolan kommer därmed att ha betyg i en omfattning om 2 500–2 800 gymnasiepoäng enligt en individuell studieplan. Detta innebär att eleverna på yrkesprogrammen även fortsättningsvis kommer att ha möjlighet att läsa ett yrkesprogram inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng. Vidare ska dagens möjligheter för elever att läsa de ämnen i den omfattning som krävs för grundläggande behörighet som individuellt val kvarstå, trots de brister med dagens system som beskrivs ovan. Möjligheten för huvudmän att erbjuda elever att läsa det som krävs för grundläggande behörighet inom ramen för programfördjupningen ska också finnas kvar. Därmed kommer även dagens möjligheter att uppnå grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng att finnas kvar. Det ska dock vara elevens eget val om det individuella valet eller programfördjupningen ska användas till att läsa det som krävs för grundläggande behörighet eller användas till

annat som huvudmannen erbjuder. En stor majoritet av remissinstanserna har ställt sig bakom detta förslag.

Kraven för examen ska inte höjas

Även om yrkesprogrammets omfattning föreslås utökas till att omfatta fler gymnasiepoäng kommer kraven för en yrkesexamen inte att höjas jämfört med nu gällande bestämmelser.

Kraven för examen är i dag utformade så att det är möjligt att få en examen även om eleven har underkänts i enstaka kurser, detta beskrivs närmare i avsnittet om nuvarande reglering, avsnitt 5. Det är också möjligt för en elev att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning trots att eleven inte har godkända betyg i samtliga kurser. Detta hänger samman med att det som krävs för att en elev ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning är dels en yrkesexamen, dels godkända betyg i svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Regeringens förslag i denna proposition förändrar inte detta.

Universitets- och högskolerådet (UHR) för fram att en konsekvens av att kraven för examen inte höjs är att det skulle kunna bli fler elever än i dag som får gymnasieexamen och därmed grundläggande behörighet till högskoleutbildning trots att de inte har ett godkänt betyg i t.ex. samhällskunskap, religion, historia eller naturkunskap. Alla dessa ämnen är gymnasiegemensamma ämnen som ska ingå i alla nationella program men som inte krävs för examen eller för att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning. Enligt UHR kan dessa ämnen ha betydelse för en god högskoleförberedelse och även för andra mål för gymnasieskolan kopplade till värdegrund och demokrati.

Regeringen konstaterar att de gymnasiegemensamma ämnenas stora betydelse i alla nationella program avspeglas i att dessa ämnen givits en särställning i gymnasieskolan genom att de ska läsas av alla elever. Regeringen anser dock att kraven för examen inte bör höjas. Syftet med förslagen i denna proposition är att underlätta för elever att läsa det som krävs för grundläggande behörighet, inte att vare sig sänka eller höja kraven för att få examen. Höjda examenskrav föreslås inte i denna proposition och skulle enligt regeringens bedömning riskera att leda till sämre genomströmning i gymnasieskolan.

Elever har rätt till stöd för att nå målen

Alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Målen för de nationella programmen beskrivs bl.a. i läroplanen för gymnasieskolan, i examensmålen och i enskilda ämnesplaner. Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt kommer fram att det kan befaras att en elev inte kommer att uppfylla de kunskapskrav som ställs, ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen. Eleven kan också behöva särskilt stöd och stödet ska då ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövt (3 kap. 5 och 7 §§ skollagen).

I denna proposition föreslås att yrkesprogrammen ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet. *Stockholms kommun* framför att det ställer högre krav på eleverna att läsa fler gymnasiepoäng vilket kan innebära att fler elever behöver stöd för att klara omfattningen. Regeringens förslag innebär att ett fullständigt yrkesprogram, beroende på elevens studieplan, kan variera mellan 2 500 och 2 800 gymnasiepoäng. Det betyder att elever på yrkesprogram som befaras få svårigheter att klara kraven för de delar av ämnen som ger grundläggande behörighet har rätt till stöd enligt bestämmelserna i 3 kap. skollagen.

Yrkesprogrammen genomförs även fortsättningsvis på tre år

De nationella programmen i gymnasieskolan är avsedda att fördelas på tre läsår. Ett fåtal remissinstanser, däribland *Vännäs kommun* och *Lärarnas Riksförbund*, föreslår att yrkesprogrammen förlängs i tid. *Vännäs kommun* föreslår t.ex. ett valfritt fjärde år på yrkesprogrammen. Regeringen kan konstatera att av de elever som började gymnasieskolan 2017 och som slutförde studierna på tre år, dvs. 2020, var det enligt Skolverkets uppföljning nästan 40 procent av kvinnorna och cirka 23 procent av männen som hade grundläggande behörighet (Skolverkets officiella statistik, www.skolverket.se/statistik) En stor andel av eleverna klarade alltså att läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet på tre år. Regeringen anser därför att samtliga yrkesprogram även i fortsättningen ska fördelas på tre läsår och med bibehållna lärotider. Dessutom får en huvudman redan i dag besluta att utbildningen ska fördelas på längre tid än tre år (16 kap. 15 § skollagen). Det gäller om eleven har läst ett reducerat program eller om det med hänsyn till elevens förutsättningar i övrigt finns särskilda skäl för det (9 kap. 7 § gymnasieförordningen).

Studier på nationella program ska bedrivas som heltidsstudier och gymnasiepoäng ska även fortsättningsvis vara ett mått på studiers omfattning

Regeringens förslag innebär att innehållet i yrkesprogrammen utökas och därmed kommer det av bilaga 2 till skollagen framgå att de nationella programmens omfattning kommer att variera. *Statens skolverk* ser principiella problem med förslaget som innebär att heltidsstudier för vissa elever kommer bestå av kurser motsvarande 2 500 gymnasiepoäng medan heltidsstudier för andra elever kommer att motsvara 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng.

I förarbetena till bestämmelsen om att gymnasiestudier ska bedrivas som heltidsstudier (16 kap. 17 § skollagen) anges att syftet med bestämmelsen är att förtydliga att undervisningen ska fördelas jämnt över terminer och läsår (prop. 2008/09:199 s. 127). Förslagen i denna proposition ändrar inte detta. Programmets omfattning kommer att variera, men studierna ska även i fortsättningen fördelas jämnt över läsåret. Skälet till att omfattningen av programmen ska variera är att det finns starka motiv för att införa det som krävs för grundläggande behörighet på yrkesprogrammen utan att yrkesinnehållet utarmas. Det får som konsekvens att utbildningen på yrkesprogram behöver förtätas, vilket innebär att eleverna kommer att läsa fler gymnasiepoäng per termin.

Skolverket anser vidare att den utökade omfattningen innebär att gymnasiepoäng inte längre kommer att vara ett enhetligt mått på den uppskattade arbetsinsatsen. Regeringen delar inte denna uppfattning. Gymnasiepoäng definieras i gymnasieförordningen som ett mått på studieomfattningen av en kurs i gymnasieskolan eller gymnasiearbetet (1 kap. 3 § gymnasieförordningen). Regeringens förslag innebär inte någon ändring i detta avseende. Förslaget syftar inte till att ändra innehåll eller omfattning i gymnasieprogrammets ämnen och gymnasiepoäng ska även fortsättningsvis vara ett mått på studiers omfattning.

I samband med införandet av gymnasiepoäng gjordes antagandet att en gymnasieutbildning bedrivs under 100 effektiva veckor och att tre års heltidsstudier därför skulle innebära en omfattning på 2 500 gymnasiepoäng. Det innebär att poängsystemet skulle utgå från att varje veckas heltidsstudier motsvarar i genomsnitt 25 gymnasiepoäng, dvs. 5 gymnasiepoäng per dag (prop. 1997/98:169 s. 27 f.). Det förslag om en utökning av yrkesprogrammets omfattning som regeringen nu lägger fram innebär en förtätning av programmen. Elever på dessa program kommer alltså att läsa mer än 5 gymnasiepoäng per dag.

Utökningen av yrkesprogrammen möjliggör att ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska, i den omfattning som krävs för grundläggande behörighet, ryms inom yrkesprogrammen med bibehållen nivå på yrkeskunnandet. Med hänsyn till detta anser regeringen att utökningen är befogad. En stor majoritet av remissinstanserna är också positiva till förslaget.

Ändringarna underlättar för elever att uppnå särskild behörighet för vidare studier inom högskolan

Flera remissinstanser, t.ex. *Kungl. Tekniska högskolan (KTH)*, påpekar att många utbildningar inom universitet och högskola kräver särskild behörighet. *Skolinspektionen* påtalar att förslaget ger elever på yrkesprogrammen begränsade möjligheter att läsa kurser som ger särskild behörighet till högskolan. Regeringen är medveten om att det för en majoritet av högskoleutbildningarna, utöver den grundläggande behörigheten, krävs att den sökande har de särskilda förkunskaper som är nödvändiga för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Dessutom kan ämnena engelska, matematik och moderna språk ge s.k. meritpoäng, dvs. poäng som adderas till jämförelsetalet vid urval till högskoleutbildning. I denna proposition föreslås att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet. Därmed kan eleverna i stället använda det individuella valet för att läsa ämnen i sådan omfattning som krävs för särskild behörighet eller som ger meritpoäng, förutsatt att huvudmannen erbjuder detta. Förslagen i propositionen underlättar därmed för elever att läsa vad som krävs för särskild behörighet och meritpoäng.

6.3 Elever på yrkesprogram ska få välja bort grundläggande behörighet

Prop. 2021/22:94

Regeringens förslag: En elev på ett yrkesprogram ska ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå enligt vad som framgår av bilaga 2.

På barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ska 100 gymnasiepoäng i ämnet svenska eller svenska som andraspråk flyttas från den programgemensamma delen till den gymnasiegemensamma delen. På hotell- och turismprogrammet ska 100 gymnasiepoäng engelska flyttas från den programgemensamma delen till den gymnasiegemensamma delen.

Elever på barn- och fritidsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet ska få välja bort 100 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 100 gymnasiepoäng engelska. På hotell- och turismprogrammet ska eleverna få välja bort 200 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk. Elever på övriga program ska få välja bort 200 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 100 gymnasiepoäng engelska.

Promemorians förslag: Överensstämmer innehållsmässigt med regeringens förslag. Promemorians förslag till ändring i bilaga 2 till skollagen skiljer sig dock redaktionellt från regeringens förslag. I promemorian anges under en egen rubrik att eleverna får välja bort kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Vidare föreslås inte att 100 gymnasiepoäng i svenska eller svenska som andraspråk på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet samt 100 gymnasiepoäng engelska på och hotell- och turismprogrammet ska flyttas från den programgemensamma delen till den gymnasiegemensamma delen. Promemorians förslag utgår ifrån att kurser kan väljas bort, i stället för förslaget i denna proposition om att yrkesprogrammen ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Tingsryds* och *Övertorneå kommuner*, *Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)*, *Sveriges Skolledarförbund*, *Lärarnas Riksförbund*, *Svenskt Näringsliv*, *Transportföretagen*, *Företagarna*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Svenska Kommunalarbetsförbundet*, *Teknikföretagen* och *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*.

Svenskt Näringsliv framhåller att olika elever har olika intressen och syften med sin gymnasieutbildning och att det därför är positivt att de kan välja bort kurser som leder till grundläggande högskolebehörighet. *Sveriges elevråd – SVEA* är positiva till förslaget och anser att det kan stärka attraktiviteten och elevers rättigheter.

Sveriges Skolledarförbund, som tillstyrker förslaget, bedömer att förändringen inte har någon avgörande betydelse ur organisatorisk synvinkel. Genom att behörighetsgivande kurser föreslås ingå i yrkesprogrammen redan från början anser *Tingsryds kommun* att det skapas bättre planeringsförutsättningar. *Läraryrket* anser att förslaget förenklar planering och

schemaläggning för både skolan och eleverna. Förbundet är dock kritiskt till att elever på yrkesprogram ska ges möjligheten att välja bort kurserna för grundläggande behörighet. *Eskilstuna kommun* framför att kommunens gymnasieskolor sedan flera år tillbaka har haft som utgångspunkt att elever på yrkesutbildningarna ska läsa kurser som ger grundläggande behörighet. De elever som inte har velat ta del av dessa kurser har gjort ett aktivt val att inte läsa dem.

Svenska Skolläkarföreningen för fram att det har ytterst stor betydelse att förslaget innehåller en möjlighet för eleverna att få välja bort kurser utan att eleverna anses följa ett reducerat program eller att det påverkar examensbevis eller studiebevis.

Huddinge kommun anser att det i grunden är ett bra förslag att ge elever fler valmöjligheter, men påtalar att det kommer att ställa högre krav på varje skolas organisation. Även *Förvaltningsrätten i Stockholm* framför synpunkter när det gäller skolornas förutsättningar för planering.

Statens skolverk tillstyrker förslaget men pekar på att det finns en risk för att alla yrkeselever, även de som väljer bort de behörighetsgivande kurserna, får längre skoldagar när de behörighetsgivande kurserna måste schemaläggas. *Bromölla kommun* påtalar att denna utökning kan påverka elevernas upplevelse av stress.

Statens skolinspektion ser en risk för att förslaget kan bidra till att strukturen för gymnasieskolans studievägar blir mer otydlig.

Arbetsförmedlingen är positiv till förslaget men uttrycker oro för att yrkesprogrammen kan uppfattas som krävande och därför väljs bort.

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning tror att det finns en risk att det kommer att tolkas som att elever som aktivt väljer bort kurser inte har en fullständig utbildning.

Som nämns i avsnitt 3 bereddes *Skolverket* även tillfälle att yttra sig över utkastet till lagrådsremiss i anslutning till propositionen Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program. I sitt yttrande föreslog Skolverket att strukturen på programmen skulle göras mer enhetlig genom att den behörighetsgivande kursen i svenska eller svenska som andraspråk om 100 gymnasiepoäng på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet samt den behörighetsgivande kursen i engelska om 100 gymnasiepoäng på hotell- och turismprogrammet flyttades från den programgemensamma delen till den gymnasiegemensamma. Eleverna på de två förstnämnda programmen skulle då endast ha möjlighet att välja bort 100 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andra språk i stället för 200 gymnasiepoäng och eleverna på hotell- och turismprogrammet skulle inte ha möjlighet att välja bort 100 gymnasiepoäng engelska.

Skälen för regeringens förslag

Det bör finnas en valfrihet eftersom elever har olika mål med sina gymnasiestudier

I denna proposition föreslås att yrkesprogrammets omfattning utökas samtidigt som programmen även fortsättningsvis ska genomföras på tre år.

Av de elever som slutfört ett yrkesprogram våren 2020 med examen eller studiebevis om minst 2 500 gymnasiepoäng hade så många som ca 38 procent av eleverna läst ett utökat program (Skolverkets officiella

statistik, www.skolverket.se/statistik). Elever som går ett utökad program läser fler gymnasiepoäng än vad som normalt ingår i ett nationellt program.

Det är vanligare att elever på yrkesprogram läser ett utökad program jämfört med elever på högskoleförberedande program. Störst andel avgångselever 2020 som gått ett utökad program fanns på det industri-tekniska programmet (53 procent). Även på naturbruksprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet hade en stor andel av eleverna läst ett utökad program (49 respektive 41 procent). Alla dessa tre program är yrkesprogram. Minst andel elever som avslutat gymnasieskolan med utökad program återfanns på de två högskoleförberedande programmen samhällsvetenskapsprogrammet (15 procent) och ekonomiprogrammet (19 procent).

Männen läste totalt sett utökad program i något högre utsträckning än kvinnorna; 31 procent av männen respektive 25 procent av kvinnorna slutförde ett utökad program i gymnasieskolan våren 2020. Elever med utländsk bakgrund läste oftare utökad program än elever med svensk bakgrund (35 respektive 27 procent) (Skolverkets officiella statistik, www.skolverket.se/statistik).

Trots att det är fler elever på yrkesprogrammen som läser utökad program är andelen elever som oftast eller alltid känner sig stressade i skolan större på de högskoleförberedande programmen. Enligt Skolverket uppgav nästan sex av tio elever på högskoleförberedande program 2018 att de oftast eller alltid är stressade i skolan. På yrkesprogram var motsvarande andel fyra av tio. Jämfört med 2015 har andelen stressade elever ökat på både högskoleförberedande program och på yrkesprogram (Skolverket, Attityder till skolan 2018, rapport 479, 2019).

Att en så stor andel elever på yrkesprogrammen väljer att läsa utökad program visar att många elever på dessa program har vilja och förmåga att läsa mer än 2 500 gymnasiepoäng.

Av de elever som efter tre år avslutade gymnasieskolan med en yrkesexamen läsåret 2019/20 hade knappt 30 procent grundläggande behörighet till högre utbildning. Det är dock stor variation mellan olika program. På vård- och omsorgsprogrammet hade ca 65 procent av avgångseleverna med yrkesexamen grundläggande behörighet. På barn- och fritidsprogrammet var det drygt 54 procent och på el- och energiprogrammet var det 36 procent. Detta kan jämföras med fordons- och transportprogrammet där 10 procent av eleverna med en yrkesexamen också hade grundläggande behörighet (Betyg och studieresultat i gymnasieskolan 2020, Skolverket dnr 2020:2893). På yrkesprogrammen är det mycket vanligare att kvinnor har läst kurserna som krävs för grundläggande behörighet. Bland de yrkeselever som slutförde sina studier 2020, inklusive elever som inte nådde kraven för examen och fick ett studiebevis hade nästan 40 procent av kvinnorna grundläggande behörighet medan endast 23 procent av männen hade sådan behörighet (Skolverkets officiella statistik, www.skolverket.se/statistik).

Det industritekniska programmet är ett intressant exempel i detta sammanhang. Som nämnts var det över hälften av eleverna på industritekniska programmet som slutförde sin utbildning med utökad program 2020, vilket är den största andelen av de nationella programmen. Andelen elever som efter tre år avslutat sina studier med en examen från industri-

tekniska programmet är knappt 81 procent. Inget annat yrkesprogram har lika stor andel som tar examen efter tre år, vilket kan jämföras med att andelen elever som avslutar sina studier efter tre år med en examen från ett högskoleförberedande program i genomsnitt är 80 procent. Av de elever från industritekniska programmet som påbörjade sina studier 2017 och slutförde studierna med en examen 2020 var det 29 procent som hade grundläggande behörighet. Det finns således en vilja och förmåga hos många av eleverna på industritekniska programmet att läsa utökad program. Men många av dessa elever väljer andra kurser än de som ger grundläggande behörighet. Regeringen anser att exemplet illustrerar vikten av att elever har möjlighet att välja bort att läsa det som krävs för grundläggande behörighet. *Lärarförbundet* är kritiskt till att elever på yrkesprogram ska ges möjligheten att välja bort kurserna för grundläggande behörighet. Förbundet anser att om eleven ska ges möjlighet att välja bort de behörighetsgivande kurserna måste omständigheterna vara sådana att det inte kan ske lättvindigt. Motsvarande synpunkt framförs av *Tjänstemännens Centralorganisation (TCO)*. Regeringen tar dock i beräkning att elever har olika mål med sin utbildning och det är ett viktigt skäl till förslaget att det ska vara möjligt att välja bort grundläggande behörighet. Därigenom kan de elever som så önskar fullt ut koncentrera sig på att förbereda sig för arbetslivet. Flera remissinstanser delar uppfattningen att elever som inte har målet att studera vidare på högskola ska kunna välja bort grundläggande behörighet. Detta framförs bl.a. av *Västerås kommun*. Även *Svenskt Näringsliv* pekar på att olika elever har olika intressen och syften med sin gymnasieutbildning och att det därför är positivt att de kan välja bort de kurser som leder till grundläggande högskolebehörighet.

Om en person senare i livet ändrar sig och vill läsa in grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå går det också bra att göra det genom kommunal vuxenutbildning (komvux). Sedan den 1 januari 2017 gäller att vuxna som är behöriga att delta i komvux på gymnasial nivå och som saknar grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå har rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå i syfte att uppnå sådan behörighet (20 kap. 19 § skollagen). Rätten till utbildning gäller även i syfte att uppnå grundläggande behörighet till utbildning inom yrkeshögskolan liksom särskild behörighet till utbildning som påbörjas på grundnivå inom högskolan och särskilda kunskaper till utbildning inom yrkeshögskolan (20 kap. 19 a och 19 b §§ skollagen, prop. 2016/17:5 s. 17–24).

Elever bör även ha en valfrihet för att genomströmningen inte ska minska

Skolverkets uppföljning visar att många elever inte fullföljer sin utbildning. Detta påpekas av *Lärarnas Riksförbund* som uttrycker en oro för att den föreslagna utökningen av gymnasiepoäng kommer att göra det ännu svårare för dessa elever att nå målen för utbildningen. Regeringen konstaterar att knappt 74 procent av eleverna som påbörjade ett yrkesprogram hösten 2017 tog examen våren 2020. Det är en något högre andel av männen som tar examen jämfört med kvinnorna. Andelen som uppnått kraven för en examen ökar något efter fyra år (Skolverkets officiella

statistik, www.skolverket.se/statistik). Men det är fortfarande en alltför stor andel av eleverna som inte når målen för utbildningen.

Bland dem som klarat nuvarande krav för en yrkesexamen kan det finnas elever som lyckats med minsta möjliga marginal. Även för denna grupp kan en utökning av antalet gymnasiepoäng innebära en högre risk för studiemisslyckanden. Mer omfattande studier kan påverka elevernas upplevelse av stress och göra att motivation och engagemang kan avta, vilket *Bromölla kommun* påpekar. *Skolverket* påtalar att en förhållandevis stor elevgrupp har svårt att klara de kurser i matematik och engelska som ingår i yrkesprogrammen. Att då lägga till fler kurser på en högre nivå riskerar enligt *Skolverket* att ytterligare försämra genomströmningen inom gymnasieskolan.

Regeringen tar dessa farhågor på allvar. Regeringen anser därför att elever bör ha en möjlighet att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet även av det skälet att studiemisslyckanden och stress inte ska öka. Regeringen bedömer, i likhet med *SKR*, att möjligheten för eleverna att välja bland alternativa studieupplägg sannolikt påverkar deras studiemotivation positivt.

Även de som i viss omfattning har valt bort svenska eller svenska som andraspråk och engelska har gått en fullständig utbildning

Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning tror att det finns en risk att det kommer att tolkas som att elever som aktivt väljer bort kurser inte har en fullständig utbildning. *Svenska Skolläkarföreningen* anser att det har ytterst stor betydelse att förslaget innehåller en möjlighet för eleverna att få välja bort kurser utan att eleverna anses följa ett reducerat program eller att det påverkar examensbevis eller studiebevis. Annars finns det enligt föreningen risk för diskriminering av en stor grupp elever. Regeringen håller med *Svenska Skolläkarföreningen* om att det är angeläget att elever på yrkesprogrammen har rätt att välja bort grundläggande behörighet. Regeringen anser vidare att elevernas möjlighet att välja bort att läsa de delar av ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för grundläggande behörighet inte är stigmatiserande. Detta eftersom kraven för examen kommer att behållas på dagens nivå och bortvalet av kurserna inte innebär att eleverna anses läsa ett reducerat program enligt 9 kap. 6 § gymnasieförordningen.

Flera alternativ gör det ännu viktigare med studie- och yrkesvägledning

Skolverket anser att det finns en risk att elever som har svårt att klara sina yrkeskurser ändå väljer att parallellt försöka klara de behörighetsgivande kurserna. Med detta följer en risk för att de lägger mycket kraft på flera kurser som upplevs som svåra och riskerar att misslyckas med både behörighetsgivande kurser och yrkeskurser samt prioriterar ned att slutföra kurser i andra gymnasiegemensamma ämnen. För att motverka en sådan risk anser regeringen att det är av stor vikt att eleverna erbjuds studie- och yrkesvägledning av hög kvalitet i samband med valet av gymnasieutbildning.

Arbetsförmedlingen uttrycker en oro för att yrkesprogrammen kommer att uppfattas som krävande och därför väljas bort. Regeringen delar inte

denna oro, däremot anser regeringen att det är viktigt att eleverna informeras om möjligheten som finns att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet. Regeringen kan konstatera att det har blivit alltmer komplext att planera ett framtida yrkesliv. Elever behöver räkna med att vidareutveckla kompetenser och förmågor genom hela sitt kommande yrkesliv. Bättre möjligheter för eleverna på yrkesprogrammen att läsa det som krävs för grundläggande behörighet kommer enligt regeringens mening att bidra till att göra yrkesprogrammen till mer attraktiva val för elever som vill hålla alla dörrar öppna inför framtiden. Samtidigt som förändringarna på arbetsmarknaden är snabba erbjuds individen ökade valmöjligheter. Det ställer ökade krav på eleverna att kunna hantera information om ett stort antal valmöjligheter och att kunna välja strategiskt. Alla elever har inte möjlighet att välja på samma villkor och när antalet valsituationer är många blir konsekvenserna av dåligt underbyggda val stora för eleverna. Detta ställer i sin tur krav på att skolans studie- och yrkesvägledning är anpassad för att möta alla elevers behov. För att stärka studie- och yrkesvägledningen och bidra till att fler elever får möjlighet att göra väl övervägda utbildnings- och yrkesval har regeringen gett Skolverket i uppdrag att se över och utveckla befintliga digitala verktyg för studie- och yrkesvägledning. Uppdraget, som pågår till 2024, framgår av regleringsbrev (ändringsbeslut) för budgetåret 2020 avseende Statens skolverk (U2020/05523).

Delar av det som krävs för grundläggande behörighet får inte väljas bort om de ingår i yrkesprogrammen av något annat skäl än att ge grundläggande behörighet

På barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet ingår redan 100 gymnasiepoäng mer svenska eller svenska som andraspråk än på andra yrkesprogram. På hotell- och turismprogrammet ingår 100 gymnasiepoäng mer av ämnet engelska. Eleverna på dessa program kan inte välja bort detta och ska enligt regeringens förslag inte heller i fortsättningen kunna göra det, om det inte kan ske enligt någon av de bestämmelser om stödåtgärder som finns i 9 kap. gymnasieförordningen. Anledningen är att mer svenska och svenska som andraspråk samt engelska ingår i dessa yrkesprogram av ett annat skäl än för att ge grundläggande behörighet. På t.ex. hotell- och turismprogrammet ingår mer engelska eftersom goda kunskaper i engelska är en förutsättning för anställningsbarhet inom de yrken som programmet förbereder för. Elever på dessa program ska dock kunna välja bort svenska eller svenska som andraspråk och engelska om omfattningen av dessa ämnen är större än vad som krävs för yrket, det vill säga om syftet är att ge grundläggande behörighet.

Skolverket föreslår att svenska eller svenska som andraspråk på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet samt engelska på hotell- och turismprogrammet ska flyttas från den programgemensamma delen till den gymnasiegemensamma, men att eleverna på de två förstnämnda programmen endast ska ha möjlighet att välja bort 100 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andra språk i stället för 200 gymnasiepoäng samt att eleverna på hotell- och turismprogrammet inte ska ha möjlighet att välja bort 100 gymnasiepoäng engelska. Strukturen på

*Planeringen ska utgå ifrån att det som krävs för grundläggande
behörighet ska ingå i alla yrkesprogram*

Flera remissinstanser uttrycker en oro för att förslagen kommer att medföra sämre planeringsförutsättningar för skolorna. *Huddinge kommun* konstaterar att regeringens förslag medför många valmöjligheter för eleverna och att detta ställer högre krav på varje skolas organisation, flexibilitet och utbud. *Förvaltningsrätten i Stockholm* lyfter fram att kommunens ekonomiska överväganden och skolornas disposition av lärarresurser behöver göras innan de vet hur många elever som väljer bort grundläggande behörighet.

När det gäller de praktiska utmaningarna kan regeringen konstatera att gymnasieskolan, jämfört med grundskolan, redan har en mycket komplex struktur. Denna struktur är en konsekvens av gymnasieskolans breda uppdrag som handlar om att förbereda för både arbetsliv inom olika sektorer och för högre utbildning med olika inriktning. Ju fler val och variationer som finns i systemet, desto mer komplex blir exempelvis schemalaggingen. *Skolverket* bedömer att det blir en stor utmaning för skolhuvudmännen att arrangera detta på ett rimligt sätt. Myndigheten anser att det kommer att krävas fler individuella scheman för att uppfylla alla elevers önskemål. Regeringen vill med anledning av synpunkten framhålla att i dag har alla elever rätt att läsa det som krävs för grundläggande behörighet som individuellt val, som utökad program eller om huvudmannen väljer att erbjuda eleverna detta, inom programfördjupningen. På tre program ingår i viss utsträckning svenska eller svenska som andraspråk eller engelska inom de obligatoriska programgemensamma delarna av programmen. Som nämnts tidigare hade 30 procent av eleverna som tog examen efter tre år från yrkesprogram läsåret 2020 grundläggande behörighet, och av yrkes eleverna läste 38 procent av eleverna utökad program. Mot denna bakgrund menar regeringen att förslagen inte innebär att gymnasieskolan som system blir mer komplext. Den stora skillnaden är att vissa elever i framtiden kommer att välja bort grundläggande behörighet i stället för att som i dag låta intresserade elever välja till grundläggande behörighet.

Regeringens bedömning vinner vidare stöd av bl.a. *Sveriges Skolledarförbund*, som tillstyrker förslaget och bedömer att förändringen inte har någon avgörande betydelse ur organisatorisk synvinkel. Eftersom möjligheten att läsa vad som krävs för grundläggande behörighet finns redan i dag så bör kapaciteten finnas på plats. Det finns också remissinstanser som anser att förslagen kommer att förenkla planeringen för skolorna. Genom att behörighetsgivande kurser föreslås ingå i yrkesprogrammen redan från början anser *Tingsryds kommun* att det skapas bättre planeringsförutsättningar. Även *Läraryrkesförbundet* anser att förslaget förenklar planering och schemalagging, både för skolan och eleverna. Det finns vidare redan i dag exempel där ett liknande system som det föreslagna fungerar i praktiken. *Eskilstuna kommun* framför i sitt remissvar att kommunens gymnasieskolor sedan flera år tillbaka har haft som utgångspunkt att elever på yrkesutbildningarna ska läsa kurser som ger grundläggande behörighet.

De elever som inte har velat ta del av dessa kurser har gjort ett aktivt val att inte läsa dem.

För att öka yrkesprogrammets attraktionskraft är det enligt regeringen viktigt att den grundläggande behörigheten planeras in från början. Därmed undviks planeringsproblem i form av t.ex. schemakrockar som har gjort att det i praktiken har varit svårt för vissa elever att läsa det som krävs för att uppnå grundläggande behörighet. Genom att svenska eller svenska som andraspråk och engelska nu ska ingå i yrkesprogrammets grundupplägg i den omfattning som krävs för grundläggande behörighet, kommer det att finnas förutsättningar att komma till rätta med detta problem.

Skolverket pekar på att det finns en risk för att alla yrkeselever, även de som väljer bort grundläggande behörighet, får längre skoldagar när detta måste schemaläggas. Regeringen anser att sammanhållna skoldagar är att föredra av flera skäl. Men inte heller i denna del anser regeringen att förslagen utgör någon principiell skillnad, eftersom eleverna redan i dag har denna rättighet och skolorna behöver planera för att göra det möjligt att vissa elever läser mer svenska och engelska samtidigt som andra elever inte gör det.

6.4 Elevernas garanterade undervisningstid utökas

Regeringens förslag: Den garanterade undervisningstiden för eleverna på yrkesprogram ska utökas i proportion till programmets ökade omfattning. För elever som väljer bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet ska den garanterade undervisningstiden minskas i motsvarande omfattning.

Promemorians förslag: Överensstämmer innehållsmässigt med regeringens förslag. Promemorians förslag till ändring i bilaga 2 till skollagen har dock en annan redaktionell utformning genom att det i promemorians förslag anges i löptext hur många undervisningstimmar elever på respektive program har rätt till. Promemorians förslag utgår ifrån att delar av kurser kan väljas bort, i stället för förslaget i denna proposition om att yrkesprogrammen ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet.

Remissinstanserna: En majoritet av de remissinstanser som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller bl.a. *Specialpedagogiska skolmyndigheten*, *Myndigheten för yrkeshögskolan*, *Arbetsförmedlingen*, *Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering*, *Sveriges Kommuner och Regioner*, *Sveriges Skolledarförbund*, *Lärarnas Riksförbund*, *Sveriges elevråd – SVEA*, *Företagarna* och *Landsorganisationen i Sverige*.

Statens skolverk bedömer att stora skillnader i fråga om minsta garanterad undervisningstid mellan programtyperna innebär att eleverna på de högskoleförberedande programmen missgynnas resursmässigt.

Statens skolinspektion anför att även om det kan förefalla rimligt att anpassa den garanterade undervisningstiden efter programmets olika omfattning, är det inte oproblematiskt att öka variationen i förhållande till den reglering som gäller i dag.

Hur mycket ska den garanterade undervisningstiden utökas?

Den lärarledda undervisningen är den kanske viktigaste resursen i all gymnasial utbildning. I det gamla linjegymnasiet fanns detaljerade timplaner för olika ämnen. I samband med programgymnasiets införande i början på 1990-talet minskade detaljstyrningen av tidsanvändningen och antalet timmar angavs i stället per ämne. Från och med den 1 juli 2000 minskade tidsstyrningen ytterligare och den minsta garanterade undervisningstiden angavs för alla program. I samband med denna förändring definierades gymnasiepoäng som ett mått på studieomfattningen av en kurs, dvs. den beräknade arbetsinsatsen för eleven. Gymnasiepoäng ska därmed inte vara ett mått på det antal lektioner som erbjuds eleven (prop. 1997/98:169 s. 27).

Ett nationellt program omfattar i dag 2 500 gymnasiepoäng. Den minsta garanterade undervisningstiden på ett yrkesprogram är 2 430 timmar. Huvudmannen beslutar om antalet undervisningstimmar för bl.a. varje kurs och gymnasiearbetet samt om hur fördelningen av undervisningstiden över läsåren ska göras. Huvudmannen ska även redovisa hur eleven har fått sin garanterade undervisningstid (4 kap. 22 § gymnasieförordningen). Hur undervisningstiden fördelas beror på en rad olika faktorer som t.ex. gruppstorlek och kursens svårighetsgrad. Hur många timmar som huvudmannen avsätter för gymnasiearbetet varierar också.

I denna proposition föreslås att yrkesprogrammets omfattning ska utökas upp till 2 800 gymnasiepoäng. Den garanterade undervisningstiden bör därför utökas i motsvarande omfattning. Att den garanterade undervisningstiden utökas stöds av flera remissinstanser. *Svenska Kommunalarbetsförbundet* anser att utökningen är en förutsättning för att eleverna ska kunna uppnå grundläggande behörighet till högskolan. *Autism- och Aspergerförbundet* anser att utökningen är ett måste om nu utbildningarna blir än mer komprimerade. Regeringen delar denna bedömning.

Som framgår ovan är den garanterade undervisningstiden för elever på yrkesprogrammen i dag 2 430 timmar. Regeringen föreslår att den garanterade undervisningstiden för eleverna på yrkesprogram ska utökas i proportion till programmets ökade omfattning. Det innebär att den garanterade undervisningstiden för elever som läser 2 800 gymnasiepoäng blir 2 720 timmar. För elever som läser 2 700 gymnasiepoäng blir den garanterade undervisningstiden 2 625 timmar.

I dag är den garanterade undervisningstiden för högskoleförberedande program 2 180 timmar. Förslaget om utökning av undervisningstiden för yrkesprogrammen innebär att skillnaden i garanterad undervisningstid mellan programtyperna ökar ytterligare. *Statens skolverk* bedömer att stora skillnader vad gäller minsta garanterad undervisningstid mellan programtyperna innebär att eleverna på de högskoleförberedande programmen missgynnas resursmässigt. Regeringen konstaterar att om den garanterade undervisningstiden inte utökas på det sätt som föreslås skulle det innebära negativa konsekvenser för eleverna på yrkesprogrammen. De elever på yrkesprogrammen som inte väljer bort att läsa de behörighetsgivande delarna skulle då i genomsnitt få färre undervisningstimmar per kurs jämfört med vad eleverna på yrkesprogrammen får i dag. Detta skulle enligt regeringens bedömning göra det svårt för dessa elever att nå målen.

Regeringen konstaterar också att elever på högskoleförberedande program, efter beslut av rektor, har möjlighet att läsa ett utökat program och därigenom utöka sin garanterade undervisningstid. Detta är möjligt om eleven på ett tillfredsställande sätt kan antas genomföra såväl kurserna på den ordinarie studievägen som de frivilliga kurserna (4 kap. 23 § gymnasieförordningen). Mot denna bakgrund anser regeringen att den ökade skillnaden i undervisningstid mellan de olika programtyperna är motiverad. Regeringen konstaterar att utökningen av den garanterade undervisningstiden på yrkesprogram inte innebär att undervisningstiden minskar på högskoleförberedande program.

Statens skolinspektion anför att även om det kan förefalla rimligt att anpassa den garanterade undervisningstiden efter programmets olika omfattning, är det inte oproblematiskt att öka variationen i förhållande till den reglering som gäller i dag. Skolinspektionen har i tillsyn och granskning funnit exempel på att skolor och huvudmän redan har svårigheter att redovisa att varje elev verkligen får den garanterade undervisningstiden. Regeringen ser allvarligt på det som har framkommit vid Skolinspektionens tillsyn och granskning och anser att elevernas rätt till undervisning behöver följas upp noga. Att inte utöka den garanterade undervisningstiden skulle dock enligt regeringens bedömning inte lösa de problem som Skolinspektionen pekar på.

6.5 Omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande i lärlingsutbildningen ska inte ändras

Regeringens förslag: Vid beräkningen av hur stor del av den gymnasiala lärlingsutbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort av det som krävs för grundläggande behörighet.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag. I promemorian föreslås att vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana kurser som eleven får välja bort enligt 3 §, jämfört med förslaget i denna proposition där det föreslås att vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort enligt 3 §.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget. De som har yttrat sig tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Gymnasial lärlingsutbildning kan inledas det första, andra eller tredje läsåret på ett yrkesprogram i gymnasieskolan. Lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser (16 kap. 11 § skollagen). Det är inte reglerat vilka ämnen eller kurser som ska förläggas till en arbetsplats. Det är dock rimligt att anta att det absolut vanligaste är att det handlar om yrkesämnena, dvs. yrkesinriktade karaktärsämnena. På t.ex. hotell- och turismprogrammet skulle emellertid även delar av kurser i ämnet engelska kunna förläggas till en arbetsplats.

Omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande varierar beroende på när lärlingsutbildningen inleds. En elev som går gymnasial lärlingsutbildning ska genomföra mer än hälften av denna utbildning som arbetsplatsförlagt lärande (4 kap. 12 § gymnasieförordningen). För lärlingsutbildning som påbörjas direkt i årskurs 1 är hälften av utbildningen, uttryckt i poäng, minst 1 250 gymnasiepoäng. I denna proposition föreslås att de delar av ämnen som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå ska ingå i alla yrkesprogram. För att inte tränga undan viktiga yrkesämnen föreslås att programmets omfattning utökas med 200 gymnasiepoäng på barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet och med 300 gymnasiepoäng på övriga yrkesprogram. Yrkesprogrammen ökar därmed i omfattning till 2 700 respektive 2 800 gymnasiepoäng. Om mer än halva utbildningen ska förläggas till en arbetsplats innebär det att omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande ökar med minst 100 respektive 150 gymnasiepoäng för elever som inleder lärlingsutbildningen i årskurs 1. Avsikten med förslagen om grundläggande behörighet inom ramen för upp till 2 800 gymnasiepoäng är dock inte att ändra omfattningen av arbetsplatsförlagt lärande i lärlingsutbildningen. Därför föreslås det att man vid beräkningen av hur stor del av den gymnasiala lärlingsutbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska bortse från sådana delar av ämnen som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå och som eleverna får välja bort.

6.6 Ytterligare föreskrifter ska få meddelas

Regeringens förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Promemorians förslag: Överensstämmer i sak med regeringens förslag. Promemorians förslag till bemyndigande avser kurser, i stället för förslaget i denna proposition om att bemyndigandet ska avse det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över förslaget och dessa remissinstanser tillstyrker det.

Statens skolinspektion och *Statens skolverk* påtalar att det inte föreslås när elevernas eventuella bortval ska ske. Även *Universitets- och högskolerådet* framför synpunkter på tidpunkten för elevernas val.

Skälen för regeringens förslag: I denna proposition föreslås att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det innebär att alla yrkesprogram ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i den omfattning som krävs för att eleverna ska uppnå sådan behörighet.

Statens skolinspektion och *Statens skolverk* noterar att det i de föreslagna ändringarna inte finns reglerat vid vilken tidpunkt som eleverna ska eller kan välja bort kurserna för grundläggande behörighet. *Skolinspektionen* för också fram att det inte heller är reglerat vilka skyldigheter huvud-

mannen har i det fall en elev som har valt bort dessa delar av ämnen senare ändrar sig och vill läsa dem. *Universitets- och högskolerådet* anser att möjligheten att välja bort de ämnen som ger grundläggande behörighet ska ges så sent som möjligt under utbildningen.

Bestämmelser om vilka delar av ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska som ska ingå i yrkesprogrammets grundupplägg för att ge eleverna grundläggande behörighet behöver regleras på en sådan detaljnivå att bestämmelserna inte bör finnas i lag. Detsamma gäller frågor om under vilken del av utbildningen de elever som inte är intresserade av grundläggande behörighet ska ha möjlighet att välja bort detta. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör därför bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

7 Självkostnadsprincipens tillämpning vid beräkning av avgifter för prövning av enskild som huvudman inom skolväsendet eller utförare inom socialtjänsten

Regeringens bedömning: Avgiften för en enskild som ansöker om godkännande som huvudman inom skolväsendet eller som ansöker om tillstånd att bedriva verksamhet enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade bör beräknas utifrån myndigheternas genomsnittliga kostnader för handläggningen och kan behöva justeras i takt med att kostnaderna förändras.

Skälen för regeringens bedömning: Enskilda får efter ansökan godkännas som huvudmän för förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och vissa fritidshem. En ansökan om huvudmannaskap för dessa skolformer prövas av Statens skolinspektion. Om det är frågan om förskoleverksamhet och fritidshem som anordnas vid en förskoleenhet är det kommunen där utbildningen ska bedrivas som prövar ansökan, se 2 kap. 3–5 och 7 §§ skollagen. De myndigheter som ansvarar för att besluta om godkännande att bedriva verksamhet inom skolväsendet enligt skollagen får ta ut en avgift för att pröva en ansökan. Regeringen, en kommun eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om avgifter. Avgifterna för de prövningar som Skolinspektionen gör regleras på förordningsnivå, i 2 kap. 5 § grundskoleförordningen (2011:185) och 2 kap. 7 § gymnasieförordningen. Avgifterna är differentierade med hänsyn till om ansökan avser nyetablering eller ändring av ett befintligt godkännande.

Enskilda som vill bedriva viss verksamhet enligt socialtjänstlagen (2001:453) eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS, ska ansöka om tillstånd. Tillstånd krävs exempelvis för

verksamheter som bedriver hem för vård eller boende, personlig assistans, eller hemtjänst. En ansökan om tillstånd att bedriva enskild verksamhet enligt socialtjänstlagen och LSS prövas av Inspektionen för vård och omsorg (IVO). IVO får enligt 7 kap. 2 b § socialtjänstlagen och 20 a § LSS ta ut en avgift för ansökningar om tillstånd. Avgiftsnivåerna regleras i 4 kap. 2 § socialtjänstförordningen (2001:937) och 8 b § förordningen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:1090). Avgifterna skiljer sig åt beroende på om det gäller en ansökan om tillstånd att bedriva en ny verksamhet eller om det gäller en ansökan om ändring av ett tillstånd.

Rätten för Skolinspektionen och IVO att ta ut en avgift för prövning av ansökningar från en enskild som vill godkännas som huvudman för en fristående skola eller få tillstånd att bedriva verksamhet inom socialtjänstområdet infördes genom riksdagens antagande av regeringens förslag i propositionen Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden (prop. 2017/18:158, bet. FiU 2017/18:43, rskr. 2017/18:356). I samma proposition behandlades även en utvidgad lämplighetsprövning av den som ansöker om godkännande eller tillstånd. Av förarbetena framgår att avgifterna ska baseras på självkostnadsprincipen, dvs. att kostnaden som uppkommer för prövning av ansökan utifrån de krav som uppställts bör bekostas av de enskilda aktörer som väljer att vara verksamma inom skolväsendet eller socialtjänstområdet. Bestämmelserna trädde i kraft den 1 januari 2019.

I den nämnda propositionen gjorde regeringen bedömningen att förslaget om tillståndsavgift i genomsnitt skulle medföra en kostnad per ansökan om ca 27 500 kronor för en enskild huvudman inom skolväsendet och ca 25 500 kronor för enskild utförare inom socialtjänsten. Bedömningen baserades på de beräkningar som Valfärdsutredningen gjorde i betänkandet Ordning och reda i välfärden (SOU 2016:78), utifrån uppgifter som Skolinspektionen och IVO lämnat till utredningen. Dessa uppgifter samt Skolinspektionens och IVO:s bedömning av kostnader för handläggning av olika typer av ansökningar låg också till grund för regeringens beslut om avgifternas storlek vad avser den prövning som Skolinspektionen och IVO ansvarar för.

Skolinspektionen har inkommit med en framställan till Utbildningsdepartementet (U2020/06607) om befrielse från kravet på full kostnadsäckning för de avgifter som tas ut för tillståndsprövning, alternativt en justering av avgifternas storlek. Skolinspektionen anger att den kalkyl som låg till grund för beräkning av avgifternas nivå har visat sig inte stämma. En anledning anges vara att i samband med att avgifterna infördes 2019 tillfördes myndigheten nya arbetsuppgifter som rör ägar- och ledningsprövning. Tidsåtgången har väsentligt överstigit vad som uppskattades i den ursprungliga kalkylen av avgifter, sammantaget för ansökningar om nyetablering av en skola i genomsnitt ca 60 timmar per ärende i stället för 36 timmar, särskilt när det gäller ägar- och ledningsprövningen som tillkommit som ett moment efter det att Skolinspektionen beräknade handläggningstiderna.

Enligt vad som anges i prop. 2017/18:158 ska självkostnadsprincipen gälla vid bestämmande av avgifterna, det vill säga att myndighetens kostnader för att pröva ansökningar ska täckas av avgifter som tas ut av de sökande. Det är inte avsett att avgifterna ska låsas vid en viss nivå. I enligt

8 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringarna i skollagen ska träda i kraft den 1 januari 2023. De ska tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2023. Äldre bestämmelser i lagen ska fortfarande gälla för utbildning som påbörjats före höstterminen 2023.

Promemorians förslag: Överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian föreslås att ändringarna ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019 och att äldre bestämmelser fortfarande ska gälla för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2019.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna har inte något att invända mot förslaget. Detta gäller t.ex. *Läraryförbundet* samt *Göteborgs, Lunds och Malmö kommuner*.

Sveriges Kommuner och Regioner framhåller att tidsplanen för införande av de föreslagna förändringarna vad gäller behörighetsgivande kurser på yrkesprogram måste lämna utrymme för ordentlig information till ungdomar som ska välja gymnasieutbildning.

Universitets- och högskolerådet (UHR) vill ha tydliga regler för elever som förlänger sin gymnasietid av olika anledningar.

Skälen för regeringens förslag: För att de förslag som lämnas i denna proposition ska kunna genomföras behövs ändringar i skollagen. Vid valet av tidpunkt när de nya bestämmelserna ska börja tillämpas behöver hänsyn tas till både elever och huvudmän. Eftersom innehållet i de nationella programmen förändras behöver ungdomar få information om de nya studievägarna i god tid före valet av program, vilket lyfts fram av *Sveriges Kommuner och Regioner*. Huvudmän bör vid planeringen av programutbud och vid utformningen av informationsmaterial kunna utgå från riksdagens beslut så att ungdomarna får information om de nya studievägarna i god tid före valet av program. Huvudmän kan också behöva viss tid för att rekrytera lärare med rätt kompetens. Även Skolverket behöver tid för att informera om förändringarna och göra övriga nödvändiga förberedelser. Mot denna bakgrund bör de nya bestämmelserna i skollagen träda i kraft den 1 januari 2023 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2023.

Universitets- och högskolerådet (UHR) påpekar att det måste vara tydligt vad som gäller för de elever som börjar sin gymnasieutbildning innan de nya bestämmelserna träder i kraft men förlänger sin gymnasietid av olika anledningar, t.ex. för att de byter program eller gör ett utbildningsår utomlands. Regeringen anser att det är en viktig princip att regelverket som styr innehållet i en elevs studieväg inte ändras efter att eleven påbörjat utbildningen. Regeringen föreslår därför att äldre bestämmelser i lagen fortfarande ska gälla för utbildning som påbörjats före höstterminen 2023.

9 Konsekvenser

Vilka berörs av regleringen?

Förslagen i denna proposition innebär att alla yrkesprogram i sitt grundupplägg ska ge grundläggande behörighet till högre utbildning och att programmens omfattning därmed ska utökas från 2 500 till 2 700–2 800 gymnasiepoäng, att den garanterade undervisningstiden ska utökas proportionellt, att elever ska kunna välja bort de tillkommande ämnena och att den tillkommande garanterade undervisningstiden i så fall ska minska i motsvarande mån. Förslagen berör elever i grundskolan som står inför sitt val till gymnasieskolan och de elever som väljer att gå ett yrkesprogram. De berör vidare såväl kommunala som enskilda huvudmän vars åtagande utökas och förändras om förslagen genomförs. Staten påverkas när det gäller finansieringen av det utökade kommunala åtagandet. Slutligen påverkas arbetsgivare vars kompetensförsörjning underlättas om fler ungdomar väljer att läsa en yrkesutbildning.

Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

I avsnitt 6.1 föreslås att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Förslaget innebär att yrkesprogrammen utökas till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Kommunerna har redan i dag en skyldighet att erbjuda elever som vill läsa det som krävs för grundläggande behörighet en sådan möjlighet. Eleverna har rätt att läsa ämnena både som individuellt val och som utökat program, och kommunerna har redan kompensrats för detta. Förslaget antas dock leda till att fler elever kommer att läsa mer än 2 500 gymnasiepoäng. Förslaget är alltså en ambitionshöjning av ett redan existerande kommunalt åtagande, vilket aktualiserar den kommunala finansieringsprincipen för det ökade antalet elever. Regeringen bedömer att om fler elever läser det som krävs för grundläggande behörighet inom gymnasieskolan så kommer färre elever på sikt att läsa detta inom komvux.

Flera remissinstanser har framfört att förslaget kommer att innebära ökade kostnader för kommunerna. Bl.a. anför *Huddinge, Nynäshamns, Stockholms, Tranås, Västerås* och *Övertorneå kommuner* att kostnaderna kommer att öka när yrkesprogrammen utökas. Västerås kommun bedömer också att kostnaderna kommer öka mer än vad som anges i promemorian och att detta beror på en ökad administration eftersom schemalaggingen blir mer komplicerad. *Göteborgs kommun* anför att om fler elever på yrkesprogram väljer att behålla de kurser som ger grundläggande behörighet till högskola, finns en risk att antalet elever som inte klarar av sin utbildning på tre år kommer att öka. Detta kan öka kostnaderna för stöd och förstärkt studie- och yrkesvägledning.

Även regeringen bedömer att förslaget kommer att leda till högre kostnader för kommunerna och delar därmed remissinstansernas bedömning i den delen. För att beräkna de ökade kostnaderna antogs i promemorian att

andelen elever som läser svenska eller svenska som andraspråk och engelska för grundläggande behörighet kommer att öka från 40 till 60 procent. Beräkningen av de ökade kostnader som följer av att eleverna läser fler poäng utgår från den s.k. riksprislistan (13 kap. 9 § gymnasieförordningen). I riksprislistan redovisas de genomsnittliga faktiska kostnaderna för de nationella programmen per elev som huvudmännen redovisat till Statens skolverk. I dessa ingår bl.a. undervisningstid, särskilt stöd, samt studie- och yrkesvägledning. Regeringen står fast vid den beräkning som gjordes i promemorian. Regeringen delar inte Västerås kommuns bedömning att kostnaderna kommer att öka på grund av mer komplicerad administration och schemaläggning. Kommunerna är redan i dag skyldiga att erbjuda alla elever en möjlighet att läsa kurserna för grundläggande behörighet, och att lägga schemat efter det är en del av den skyldigheten. Ett genomförande av förslaget bidrar i stället enligt regeringens bedömning till förbättrade planeringsförutsättningar när det tydliggörs att det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå ska ingå i grundupplägget för alla yrkesprogram.

Linköpings kommun befarar att genomströmningen i yrkesprogrammen kan försämrats, vilket i förlängningen kan komma att innebära ökade kostnader för kommunerna. I propositionen föreslår regeringen dock att elever ska ha rätt att, i den omfattning som framgår av bilaga 2, välja bortdelar av det som krävs för grundläggande behörighet och att kraven för examen inte ska höjas. Därför bedömer regeringen att genomströmningen inte kommer att påverkas negativt. Regeringen konstaterar att elever som riskerar att inte nå målen har rätt till stöd. Den compensation som kommunerna får för programmets utökning täcker även kommunernas ansvar för att ge stöd till elever.

Förvaltningsrätten i Stockholm anser att förslaget kan ha praktiska och ekonomiska konsekvenser som ännu är svåra att förutse. Kommunernas ekonomiska överväganden och skolornas disposition av lärarresurser behöver enligt förvaltningsrätten göras innan de vet hur många elever som väljer bort att läsa kurserna. Regeringen menar dock att huvudmännen redan i dag måste kunna omprioritera sina ekonomiska överväganden och hur lärarresurser ska disponeras utifrån förändringar i elevers val. Även *Sveriges Skolledarförbund* bedömer att förändringen inte har någon avgörande betydelse ur organisatorisk synvinkel. Regeringen kan vidare konstatera att kommunerna kompenseras för det utökade åtagandet och att sena bortval även kan medföra mindre undervisningsgrupper. Detta minskar dock inte den statliga compensationen. Kostnaderna för utökningen av yrkesprogrammen bedöms uppgå till totalt 234 miljoner kronor per år när reformen är fullt ut implementerad, vilket sker 2026. Fram till dess bedöms den årliga kostnaden öka successivt, när en ny årskurs per läsår kommer att läsa utifrån de nya bestämmelserna. De behörighetsgivande delarna av ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska, läses vanligen först i årskurs två eller tre. Därför bedöms inga, eller endast ett mycket begränsat antal, elever som börjar i gymnasieskolan hösten 2023 läsa de behörighetsgivande delarna under läsåret 2023/24. Kostnaderna för kommunerna bedöms i följd av det öka fr.o.m. läsåret 2024/25, när eleverna börjar årskurs 2. Regeringen bedömer sammantaget

att kostnaderna per år ökar med 59 miljoner kronor för 2024, 179 miljoner kronor för 2025 och 234 miljoner kronor fr.o.m. 2026. Prop. 2021/22:94

Ekonomiska konsekvenser för staten

Regeringens förslag får ekonomiska konsekvenser för staten dels i form av direkta utgifter, dels i form av förväntade indirekta inkomster på längre sikt. Staten ska enligt den kommunala finansieringsprincipen ersätta kommunerna för bl.a. nya obligatoriska uppgifter.

De direkta utgifterna är en konsekvens av att staten kommer att kompensera kommunerna för de ökade kostnader som förslaget innebär för kommunerna (prop. 2021/22:1 utg.omr. 25 avsnitt 2.8.1, bet. 2021/22:UbU1, rskr. 2021/22:120).

Ett ökat intresse för yrkesutbildning kan indirekt ge långsiktiga positiva ekonomiska effekter för staten genom reducerad arbetslöshet, eftersom elever som gått ett yrkesprogram snabbare etablerar sig på arbetsmarknaden. Det visar exempelvis Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) i en studie av ungdomars inträde på arbetsmarknaden (rapport 2007:18). Förbättrad kompetensförsörjning kan också bidra till långsiktigt positiva effekter för staten. Om företagens kompetensförsörjning tryggas underlättas expansion och företagen kan därmed producera mer varor och tjänster. Ökad produktion leder i sin tur till ökade skatteintäkter för staten.

Regeringens förslag kommer även att få konsekvenser för Statens skolverk. Skolverket meddelar bl.a. föreskrifter om vilka ämnen och vilka delar av ämnen som ska ingå i programmen och inriktningarna och vilka kurser som får erbjudas som programfördjupning. Regeringen har därför i budgetpropositionen för 2022 avsatt 2 miljoner kronor för 2022 och 5 miljoner kronor för 2023 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 4.7.1, bet. 2021/22:UbU1, rskr. 2021/22:108). Därefter bedöms kostnaderna till följd av förslagen rymmas inom Skolverkets förvaltningsanslag.

I denna proposition görs bedömningen att avgiften för en enskild som ansöker om godkännande som huvudman inom skolväsendet eller som ansöker om tillstånd att bedriva verksamhet enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade bör beräknas utifrån myndigheternas genomsnittliga kostnader för handläggningen och kan behöva justeras i takt med att kostnaderna förändras. Bedömningen har inga ekonomiska konsekvenser för staten.

Ekonomiska konsekvenser för enskilda huvudmän

Fristående skolor är en del av skolväsendet för barn och ungdomar. De nationella målen är desamma för alla elever oavsett huvudman. Lika villkor ska så långt som möjligt gälla oavsett huvudman. Grundprincipen om lika villkor ska tillämpas även fortsättningsvis. Det innebär bl.a. att kommunernas bidrag till fristående huvudmän ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna gymnasieskolan. De enskilda huvudmännens ökade kostnader med anledning av att yrkesprogrammets omfattning ökar kommer därför att kompenseras genom ökade bidrag från elevernas hemkommuner. Hemkommunen ska lämna bidrag till en enskild huvudman för gymnasieskola i en omfattning som minst motsvarar en fullständig gymnasieutbildning

(13 kap. 8 § gymnasieförordningen). Regeringens förslag innebär att omfattningen av ett fullständigt yrkesprogram kommer att variera. Bidraget från hemkommunen kan därmed komma att variera med programmets omfattning.

Bedömningen om att avgiften för en enskild som ansöker om godkännande som huvudman inom skolväsendet eller som ansöker om tillstånd att bedriva verksamhet enligt socialtjänstlagen och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade bör beräknas utifrån myndigheternas genomsnittliga kostnader för handläggningen, och kan behöva justeras i takt med att kostnaderna förändras, har inga ekonomiska konsekvenser för enskilda huvudmän.

Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Förslagen i propositionen bedöms inte innebära någon inskränkning i den kommunala självstyrelsen. I dag har alla elever på yrkesprogram rätt att läsa det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som utökad program. På en majoritet av yrkesprogrammen innebär det att eleven har möjlighet att läsa upp till 2 800 gymnasiepoäng utan särskilt beslut. Det är således inte kommunerna som beslutar om yrkesprogrammets omfattning.

Konsekvenser för företag och konkurrensförhållanden

Förslagen i propositionen bedöms inte få några direkta konsekvenser för företag. Förslaget att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet till högre utbildning bedöms få indirekta positiva konsekvenser för företag. Många arbetsgivare har svårt att trygga sin kompetensförsörjning. Grundläggande behörighet är viktig för många ungdomar och förslaget kan därmed bidra till att öka yrkesutbildningens attraktionskraft. Om fler ungdomar väljer en yrkesutbildning kommer det att underlätta för företag att rekrytera yrkesutbildade personer.

Förslagen bedöms inte påverka företagets konkurrensförhållanden.

Konsekvenser ur ett barnrätts- och elevperspektiv

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) är svensk lag sedan 1 januari 2020. Enligt barnkonventionen har varje barn rätt till utbildning. I syfte att gradvis förverkliga denna rätt och på grundval av lika möjligheter ska särskilt uppmuntras utvecklingen av olika former av gymnasial utbildning inklusive såväl högskoleförberedande utbildning som yrkesutbildning samt göra dessa tillgängliga och åtkomliga för varje barn. Vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Konventionsstaterna ska tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet. De huvudsakliga förslagen i propositionen innebär att det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska ingå i alla yrkesprogram, dvs. att alla yrkesprogram ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i den omfattning som krävs för att eleverna ska uppnå sådan behörighet, och att programmets omfattning ska utökas för att dessa delar av ämnena ska rymmas.

I dag har elever på yrkesprogram möjlighet att läsa den omfattning av de ämnen som krävs för grundläggande behörighet både som individuellt

val och som utökad program. Som tidigare har nämnts har dock Statens skolinspektion konstaterat att det förekommer praktiska problem, t.ex. med schemaläggning, som begränsar elevernas möjligheter att läsa delarna av de aktuella ämnena. Förslagen stärker elevernas möjlighet att läsa det som krävs för grundläggande behörighet. Förslaget innebär att elever kan välja en yrkesutbildning som förbereder dem för arbetslivet samtidigt som de kan känna sig helt trygga i att utbildningarna i sitt grundupplägg även innehåller det som krävs för grundläggande behörighet till högre utbildning. Sett ur ett barnperspektiv är detta något som gynnar barn eftersom det stärker deras valmöjligheter och ökar deras inflytande över sin gymnasieutbildning. Samtidigt innebär förslagen ett ökat åtagande och en ökad arbetsbelastning för eleverna. För många elever på yrkesprogrammen handlar gymnasieskolan om att förbereda sig för arbetslivet. För dem skulle ett ovillkorligt krav att läsa det som krävs för grundläggande behörighet kunna innebära att energi och uppmärksamhet måste flyttas från fördjupning i yrkeskunskunde till fördjupning i svenska och engelska – något som de kanske inte efterfrågar. Propositionen innehåller därför också ett förslag om att eleverna får välja bort de aktuella delarna av ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att förslagen är förenliga med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Konsekvenser ur ett funktionshinderperspektiv

Sverige har tillträtt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I artikel 24 anges bl. a. att konventionsstaterna, för att förverkliga rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning utan diskriminering och på lika villkor, ska säkerställa ett sammanhållet utbildningssystem på alla nivåer och livslångt lärande. Människor med funktionsnedsättning får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning och ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet för att underlätta deras ändamålsenliga utbildning. Exempelvis ska elever med synnedsättning, hörselnedsättning, dövhet eller dövblindhet få utbildning på de mest ändamålsenliga språken, formerna och medlen för kommunikation för den enskilde och i miljöer som maximerar kunskapsrelaterad och social utveckling.

Enligt skollagen ska alla elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika kunskapskrav som finns ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser. (3 kap. 2 §). Målen för de nationella programmen beskrivs bl.a. i läroplanen för gymnasieskolan, i examensmålen och i enskilda ämnesplaner. Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att uppfylla de krav som ställs, ska eleven skyndsamt ges stöd i olika former (3 kap. 7–9 §§ skollagen). I denna proposition föreslås att det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning ska ingå i alla yrkesprogram. Det följer redan av gällande regle-

ring att elever som kan befaras få svårigheter att klara av kraven har rätt till stöd. Eleverna föreslås också få rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå enligt vad som framgår av bilaga 2.

Konsekvenser för jämställdhet

Gymnasieskolans yrkesprogram präglas av en stark könsuppdelning som tydligt avspeglar den könsuppdelade arbetsmarknaden. Exempelvis är unga kvinnor överrepresenterade på vård- och omsorgsprogrammet och barn- och fritidsprogrammet, medan unga män är överrepresenterade på fordon- och transportprogrammet och på bygg- och anläggningsprogrammet. Utöver att yrkesprogrammen präglas av en stark könsuppdelning finns även andra könsrelaterade mönster. Unga män väljer i större utsträckning yrkesprogram och unga kvinnor i större utsträckning högskoleförberedande program. Ett annat tydligt mönster är att kvinnor i större utsträckning än män väljer att studera vidare efter gymnasieskolan. Fortsatta studier är vanligare för kvinnor efter både högskoleförberedande program och yrkesprogram, men skillnaden mellan kvinnors och mäns vilja att studera vidare är större bland elever som gått ett yrkesprogram. Av dem som slutförde sin utbildning läsåret 2015/16 var det 54 procent av männen och 58 procent av kvinnorna som studerade vidare tre år efter ett högskoleförberedande program. Efter yrkesprogram var det 14 procent av kvinnorna och 4 procent av männen som studerade vidare tre år efter utbildningen (Etableringen på arbetsmarknaden eller fortsatta studier år 2019 efter gymnasieskola, Skolverket, 2021).

Könsuppdelningen i gymnasieskolan innebär nackdelar för både elever och arbetsgivare. Det kan vara svårt att gå emot strömmen och välja en utbildning där man som elev kommer tillhöra en minoritet med avseende på kön. För många elever innebär det att valmöjligheterna begränsas och att stora delar av gymnasieskolans breda utbud av utbildningar i praktiken inte utgör något alternativ. Som konstaterats tidigare i denna proposition beskriver många arbetsgivare stora svårigheter att rekrytera kompetent arbetskraft. En jämnare könsfördelning skulle för många branscher innebära en större grupp av potentiella framtida medarbetare. Det finns alltså flera skäl till att det är angeläget att sträva efter en jämn könsfördelning på alla program.

I denna proposition föreslås att alla yrkesprogram ska innehålla det som krävs för grundläggande behörighet. Regeringen bedömer att förslaget kan bidra till att unga kvinnor, som i högre utsträckning än unga män vill ha möjlighet att studera vidare, känner sig tryggare i att välja ett yrkesprogram. Det bör enligt regeringens bedömning även leda till att fler unga män efter gymnasieskolan blir behöriga till vidare studier och därmed också till att fler av dem väljer att studera vidare, direkt efter gymnasieskolan eller senare i livet. Detta skulle i så fall bidra till att minska könsskillnaden vad gäller övergången till högskolan. Sammantaget bedömer regeringen att förslaget att införa grundläggande behörighet på alla yrkesprogram kan bidra till att minska den starka könsuppdelningen i gymnasieskolan och stärka jämställdheten.

Konsekvenser för det segregationspolitiska målet

Målet för segregationspolitiken är minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt goda livschanser för alla. I regeringens långsiktiga strategi för att minska och motverka segregation anges fem prioriterade områden: boende, utbildning, arbetsmarknad, demokrati och civilsamhälle samt brottslighet. Inom utbildning inriktas arbetet mot skolsegregation och att sambandet mellan elevernas socioekonomiska bakgrund och kunskapsresultat ska minska. Förslagen i propositionen ger elever fler valmöjligheter efter gymnasieskolan. Elever som väljer ett yrkesprogram ska kunna känna sig helt säkra på att de dels har möjlighet att söka jobb där arbetsgivaren ställer krav på yrkeskunnande, dels kan gå vidare till högre studier. Regeringen bedömer att förslagen bidrar till att uppnå det segregationspolitiska målet dels genom att underlätta etableringen på arbetsmarknaden och därmed stärka individens möjlighet till en egen försörjning, dels genom att skapa bättre förutsättningar för breddad rekrytering till högskolan.

Konsekvenser för det integrationspolitiska målet

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. En god utbildning minskar risken för utanförskap och förbättrar förutsättningarna för integration. Förslagen i denna proposition syftar till att öka yrkesutbildningens attraktionskraft och därmed ge elever, oavsett bakgrund, bättre möjligheter att efter gymnasieskolan antingen etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare. Regeringen bedömer att förslagen kommer att bidra till strävan mot det integrationspolitiska målet om lika rättigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Sveriges medlemskap i EU

EU:s medlemsstater är ansvariga för yrkesutbildningens innehåll och organisation och förslagen i propositionen rör således inte frågor som regleras i EU-rätten.

Syftet att öka yrkesutbildningens attraktionskraft och underlätta yrkeslevers tillträde till högre utbildning ligger dock i linje med rådets rekommendation av den 22 maj 2018 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2018/C 189/01). Förslagen i propositionen ligger även i linje med Osnabrückdeklarationen som antogs av ministrarna för yrkesutbildning i EU:s medlemsländer, EES-länder och kandidatländer samt arbetsmarknadens parter på EU-nivå och Europeiska kommissionen den 30 november 2020. I deklarationen fastställs gemensamma mål fram till 2025 som ska komplettera och operationalisera visionen och de strategiska målen i rådets rekommendation av den 24 november 2020 om yrkesutbildning för hållbar konkurrenskraft, social rättvisa och motståndskraft (2020/C 417/01), samt en handlingsplan för de kommande åren, där nationella åtgärder kombineras med stöd på europeisk nivå. Deklarationen syftar till att fördjupa samarbetet inom yrkesutbildningen och därigenom bidra till återhämtningen från pandemin, till att utveckla det europeiska utbildningsområdet genom framtidsinriktad och innovativ utbildning för att stödja den digitala och gröna omvandlingen och till att förbättra

10 Författningskommentar

Lag om ändring i skollagen (2010:800)

16 kap.

3 § Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Ett yrkesprogram ska innehålla det som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev ska dock ha rätt att välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

I paragrafen finns bestämmelser om vad yrkesprogrammen ska utgöra grund för och om programmens innehåll.

I *andra stycket* görs ändringar som syftar till att alla yrkesprogram i sitt grundupplägg ska erbjuda det som krävs för grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Det innebär att alla yrkesprogram ska innehålla ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska i den omfattning som krävs för att eleverna ska uppnå sådan behörighet. Detta skiljer sig ifrån nuvarande system som innebär att eleverna ska ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet, men det förutsätter att eleverna använder programfördjupningen, det individuella programmet eller läser utökat program för att uppnå sådan behörighet.

Vad som krävs för grundläggande behörighet för en elev på ett yrkesprogram framgår av 7 kap. 5 a § högskoleförordningen där det anges att utöver en yrkesexamen krävs lägst betyget E i de kurser i svenska eller svenska som andraspråk och engelska som krävs för en högskoleförberedande examen i gymnasieskolan. I 28 § i förevarande kapitel av lagen anges att en högskoleförberedande examen ska utfärdas om en elev har godkända betyg i bl.a. svenska eller svenska som andraspråk om 300 gymnasiepoäng och engelska om sammanlagt 200 gymnasiepoäng. För yrkes eleverna krävs alltså, för att de ska uppnå grundläggande behörighet, en yrkesexamen och att de har läst 300 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 200 gymnasiepoäng engelska.

Andra styckets andra mening innebär att de elever som inte är intresserade av att läsa in grundläggande behörighet under sin gymnasietid ska ha möjlighet att välja bort svenska eller svenska som andraspråk och engelska, i den omfattning som framgår av bilaga 2. Dessa elever får alltså inte grundläggande behörighet till högskoleutbildning men däremot får de en yrkesexamen eftersom kraven för examen kommer att behållas på dagens nivå.

I *tredje stycket*, som är nytt, finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om det som ska ingå i utbildningen för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Föreskrifterna kan exempelvis avse vilka delar av ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska som ska erbjudas eleverna på respektive yrkesprogram i programmens grundupplägg. Även frågor om under vilken del av utbildningen de elever som inte är intresserade av grundläggande behörighet ska ha möjlighet att välja bort detta är sådant som omfattas av denna föreskriftsrätt. Övervägandena finns i avsnitt 6.1, 6.3 och 6.6.

11 § Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. *Vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från det som eleven får välja bort enligt 3 §.*

I paragrafen finns bestämmelser om gymnasial lärlingsutbildning.

I *andra stycket* anges att lärlingsutbildningen i huvudsak ska vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Den tillagda meningen anger att man vid beräkningen av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska bortse från det som eleven får välja bort enligt 3 §. Av 3 § andra stycket andra meningen framgår att eleverna får välja bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt vad som framgår av bilaga 2. Avsikten är att beräkningen ska göras med bortseende från de delar som kan väljas bort, oavsett om delarna i praktiken väljs bort av eleverna eller inte.

Övervägandena finns i avsnitt 6.5.

18 § *Eleverna har rätt till ett minsta antal undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid). Den garanterade undervisningstiden för elever på*

– yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng är 2 720 undervisningstimmar,

– yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng är 2 625 undervisningstimmar, och

– högskoleförberedande program är 2 180 undervisningstimmar.

För elever som har valt bort delar av det som krävs för grundläggande behörighet enligt 3 § minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela *yttre* föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den minsta undervisningstid som måste erbjudas eleverna på nationella program.

Första stycket ändras på så sätt att den garanterade undervisningstiden utökas på yrkesprogrammen med anledning av att omfattningen av dessa program utökas från 2 500 till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Elever på yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng får rätt till minst 2 720 undervisningstimmar och elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng får rätt till minst 2 625 undervisningstimmar om

60 minuter. Efter genomgången utbildning ska minst dessa undervisningstimmor ha genomförts.

Det nya *andra stycket* innebär att om en elev har valt bort delar av ämnen som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

I *tredje stycket*, som motsvarar det hittillsvarande andra stycket, finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden. Bemyndigandet ändras på så sätt att ordet ytterligare läggs till. Ändringen är en följd av att redan det nya andra stycket innehåller en bestämmelse om avvikelse från den garanterade undervisningstiden.

Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Bilaga 2

I *bilaga 2* till lagen regleras poängplanen för nationella program i gymnasieskolan. Bilagan räknar upp ämnen som i minst den angivna omfattningen ska ingå i de nationella programmen, dvs. gymnasiegemensamma ämnen. De gymnasiegemensamma ämnena är bl.a. svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Bilagan anger också omfattningen av ämnen som ger de nationella programmen deras karaktär och omfattningen av det individuella valet och gymnasiearbetet.

Ändringarna innebär att ämnet svenska eller svenska som andraspråk utökas från 100 till 300 gymnasiepoäng och ämnet engelska utökas från 100 till 200 gymnasiepoäng. På barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet minskas karaktärsämnena med 100 gymnasiepoäng. Det beror på att delar av det behörighetsgivande ämnet svenska eller svenska som andraspråk på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet samt den behörighetsgivande delen av ämnet engelska på hotell- och turismprogrammet flyttas från den programgemensamma delen till den gymnasiegemensamma delen. Genom ändringarna kommer yrkesprogrammen att innehålla ämnena engelska och svenska eller svenska som andraspråk i den omfattning som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. Ändringarna medför att ett nationellt program i sin grundstruktur kan omfatta 2 500, 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng. Barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet omfattar 2 700 poäng medan övriga yrkesprogram omfattar 2 800 gymnasiepoäng. Högskoleförberedande program omfattar 2 500 poäng.

Ändringarna innebär också att elever ges rätt att i viss omfattning välja bort delar av ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska. Elever på barn- och fritidsprogrammet samt vård- och omsorgsprogrammet får välja bort 100 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 100 gymnasiepoäng engelska. Elever på hotell- och turismprogrammet får välja bort 200 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk. På övriga program får eleverna välja bort 200 gymnasiepoäng svenska eller svenska som andraspråk och 100 gymnasiepoäng engelska. Övriga ändringar är endast redaktionella.

Övervägandena finns i avsnitt 6.2 och 6.3.

Prop. 2021/22:94

Sammanfattning av promemorian

I denna promemoria föreslås att kurser som ger grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan. Många elever har dock andra planer än att studera vidare och ser inget behov av att läsa kurser som ger grundläggande behörighet. Därför ska elever på yrkesprogram ha rätt att välja bort sådana kurser. Kraven för en examen från ett yrkesprogram ska inte heller höjas.

Ett nationellt program omfattar 2 500 poäng. I dag behöver elever på majoriteten av yrkesprogrammen läsa tre kompletterande kurser för att få grundläggande behörighet (svenska 2 och 3 eller svenska som andraspråk 2 och 3 samt engelska 6). På tre program ingår redan en av dessa kurser obligatoriskt och elever på dessa program behöver därför bara välja till två ytterligare kurser för att uppnå grundläggande behörighet. Alla elever har i dag rätt att läsa de behörighetsgivande kurserna som individuellt val eller som utökad program. På de fåtal program där en av de ovan nämnda kurserna ingår obligatoriskt ryms de kompletterande kurserna inom individuellt val. Elever på övriga program kan läsa den tredje kompletterande kursen som utökad program, eller, om huvudmannen erbjuder det, som programfördjupning. För många elever innebär dock ett val att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng att de måste prioritera bort yrkeskurser som branschen anser är angelägna för att stärka elevens anställningsbarhet. En elev kan också välja att läsa behörighetsgivande kurser som utökad program. Det är dock inte alltid detta fungerar i praktiken med hänsyn till schemaläggning m.m.

Andelen elever som väljer ett yrkesprogram i gymnasieskolan minskar. Läsåret 2008/09 gick 40 procent av alla nybörjarelever på ett yrkesprogram. Därefter har andelen elever som går ett sådant program minskat successivt till knappt 34 procent läsåret 2011/12 och 30 procent läsåret 2020/21 (specialbearbetning av Skolverkets elevstatistik). Statens skolverk bedömer att svårigheterna att på ett sådant program läsa de kurser som krävs för grundläggande behörighet har bidragit till att minska elevernas intresse för yrkesutbildning.

Förslaget i denna promemoria innebär att yrkesprogrammets omfattning ska utökas till 2 700 eller 2 800 gymnasiepoäng (beroende på i vilken utsträckning behörighetsgivande kurser redan ingår obligatoriskt i programmet). Den garanterade undervisningstiden för yrkesprogram föreslås utökas i motsvarande omfattning. En elev som inte vill läsa de kompletterande kurserna ska dock kunna välja bort dem och kraven för en examen från ett yrkesprogram ska även fortsättningsvis vara betyg från en utbildning som omfattar minst 2 500 gymnasiepoäng. Även dagens möjligheter att läsa kurser för grundläggande behörighet inom ramen för 2 500 gymnasiepoäng ska finnas kvar. Det gäller både möjligheten att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för individuellt val och huvudmannens möjlighet att erbjuda sina elever att läsa behörighetsgivande kurser inom ramen för programfördjupningen.

Genom att behörighetsgivande kurser föreslås ingå i yrkesprogrammen redan från början skapas bättre planeringsförutsättningar och yrkesprogrammen kan med ett sådant upplägg också upplevas som ett tryggare

och fördelaktigare alternativ för de elever som inte har bestämt sig för om de vill studera vidare efter gymnasieskolan eller inte.

I promemorian föreslås även att elever på yrkesprogram, precis som i dag, ska göra nationella prov i både den inledande och avslutande kursen i ämnena svenska eller svenska som andraspråk och engelska. När det gäller matematik ska dock eleverna bara göra nationella prov i den avslutande kursen.

Dessutom föreslås att ett estetiskt ämne ska ingå i alla nationella program i gymnasieskolan. Ämnet ska omfatta 50 gymnasiepoäng. Gymnasiearbetet ska också omfatta 50 gymnasiepoäng, i stället för som i dag 100 gymnasiepoäng.

Promemorian innehåller också förordningsförslag om uppdaterade hänvisningar till skollagens bilagor, med anledning av de ändringar i skollagen som riksdagen har beslutat med anledning av förslag i propositionen En stadiindelad timplan i grundskolan och närliggande frågor (prop. 2016/17:143, bet. 2016/17:UbU23, rskr. 2016/17:339).

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2019 och tillämpas första gången på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019. De förordningsförslag som avser ändrade hänvisningar till skollagens bilagor föreslås dock träda i kraft redan den 1 juli 2018.

Promemorians lagförslag

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 3, 11 och 18 §§ och bilaga 2 till skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

3 §

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Ett yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev får dock välja bort sådana kurser i den omfattning som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om sådana kurser som avses i andra stycket.

11 §¹

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. *Vid beräkning av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana kurser som eleven får välja bort enligt 3 §.*

18 §

Elever på yrkesprogrammen har rätt till minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Elever på yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 720 undervisningstimmar om 60 minuter, elever på yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng har rätt till minst 2 625 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program

har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Om en elev har valt bort kurser enligt 3 § ska elevens garanterade undervisningstid minska i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela *ytterligare* föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
 2. Bestämmelserna i den nya lydelsen tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2019.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2019.

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng
<i>De ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen).</i>	

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****

Ämnen genom vilket programmet får sin karaktär

<u>Yrkesprogram</u>	1 600
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100

Summa gymnasiepoäng 2 500

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.

***Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

****På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärs-
ämnena biologi, fysik och kemi och på teknikprogrammet med karaktärs-
ämnena fysik och kemi.

Prop. 2021/22:94
Bilaga 2

****Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt *estetiska*,
humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen
1 050.

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne Gymnasiepoäng

Ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i alla nationella program (gymnasiegemensamma ämnen)

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
<i>Estetiska uttryck</i>	50
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
<i>Estetiska uttryck</i>	50**
Historia	50/100/200***
Samhällskunskap	100/200****
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100*****

Ämnen genom vilka ett program får sin karaktär

<u>Yrkesprogram</u>	1 600
<u>Högskoleförberedande program</u>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	50

Kurser som inom ramen för ett yrkesprogram ger grundläggande behörighet

Prop. 2021/22:94

Bilaga 2

*I yrkesprogram ska ytterligare kurser i 200/300*****
svenska eller svenska som andraspråk och
engelska ingå i sådan utsträckning att eleven
uppnår grundläggande behörighet till hög-
skoleutbildning som påbörjas på grundnivå,
om eleven inte väljer bort de kompletterande
kurserna.*

Summa gymnasiepoäng

2 500/2 700/2 800*****

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhälls-
vetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogram-
men 300.

**Ämnet estetiska uttryck ingår inte i estetiska programmet. Istället ingår
estetisk kommunikation samt konst och kultur som karaktärsämnen.

***Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och natur-
vetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen
200.

****Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

*****Ämnet naturkunskap ingår inte i naturvetenskapsprogrammet och
teknikprogrammet. Istället ingår som karaktärsämnen biologi, fysik och
kemi i naturvetenskapsprogrammet och fysik och kemi i teknikpro-
grammet.

*****Ekonomiprogrammet 950, estetiska programmet och teknik-
programmet 1 100 samt humanistiska, samhällsvetenskaps- och natur-
vetenskapsprogrammen 1 050.

*****Barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och
vård- och omsorgsprogrammet 200 och övriga yrkesprogram 300.

*****Högskoleförberedande program 2 500, barn- och fritids-
programmet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgs-
programmet 2 700 och övriga yrkesprogram 2 800.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian avgetts av Kammarrätten i Göteborg, Förvaltningsrätten i Stockholm, Migrationsverket, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Myndigheten för delaktighet, Barnombudsmannen, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Barn- och elevombudet, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Skolväsendets överklagandenämnd, Myndigheten för yrkeshögskolan, Universitets- och högskolerådet, Överklagande nämnden för högskolan, Uppsala universitet, Högskolan Dalarna, Kungl. Tekniska högskolan, Luleå tekniska universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Göteborgs universitet, Konstfack, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Stockholms konstnärliga högskola, Centrala studiestödsnämnden, Tillväxtverket, Diskrimineringsombudsmannen, Statens kulturråd, Arbetsförmedlingen, Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, Bromölla kommun, Eskilstuna kommun, Göteborgs kommun, Huddinge kommun, Jönköpings kommun, Karlshamns kommun, Linköpings kommun, Lunds kommun, Malmö kommun, Nynäshamns kommun, Stockholms kommun, Svalöv kommun, Tingsryds kommun, Tranås kommun, Vännäs kommun, Västerås kommun, Örnsköldsviks kommun, Övertorneå kommun, Kalmar läns landsting, Kronobergs läns landsting, Autism- och Aspergerförbundet, Friskolornas riksförbund, Föreningen Svensk Handel, Föreningen Vård- och omsorgscollege, Företagarna, Föräldraalliansen Sverige, Landsorganisationen i Sverige (LO), Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning, Riksförbundet Vuxenutbildning i Samverkan, Svenska Kommunalarbetareförbundet, Svenska Skolläkarföreningen, Svenskt Näringsliv, Sveriges akademikers centralorganisation, Sveriges Elevkårer, Sveriges elevråd – SVEA, Sveriges förenade studentkårer, Sveriges kommuner och landsting (numera Sveriges kommuner och regioner), Sveriges Kulturskoleråd, Sveriges skolledarförbund, Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), Sveriges vägledarförening, Teknikföretagen och Tjänstemännens Centralorganisation (TCO).

Därutöver har yttrande inkommit från Nacka kommun, Lantbrukarnas riksorganisation, Hästnäringens Yrkesnämnd, Naturbrukets yrkesnämnd, Skogsbrukets yrkesnämnd, Industriarbetsgivarnas kompetensråd, Trä- och Möbelföretagen (TMF), Grafiska Företagen och Facket för Skogs-, Trä- och Grafisk bransch (GS), Byggnadsindustrins yrkesnämnd, Industrifacket Metall (IF Metall), Transportföretagen, Svensk Ventilation, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Sveriges dramatikerförbund och Centrum för dramatik, Sveriges Arkitekter, Nationell Estetisk Kongress, Plåt och Vent yrkesnämnd, Fackförbundet för akademiker inom kultur, media och kommunikation och Sveriges Ingenjörer.

Följande remissinstanser har beretts tillfälle att yttra sig över promemorian, men har förklarat sig avstå eller har inte inkommit med yttrande: Riksdagens ombudsmän (JO), Universitetskanslersämbetet, Regelrådet, Sameskolstyrelsen, Högskolan Gävle, Degerfors kommun, Finspångs kommun, Gagnefs kommun, Hylte kommun, Knivsta kommun, Krokoms kommun, Leksands kommun, Nybro kommun, Ovanåkers kommun,

Storfors kommun, Tanums kommun, Tranås kommun, Åsele kommun, Värmlands läns landsting, Blekinge läns landsting, Västernorrlands läns landsting, Östergötlands läns landsting, Västra Götalands läns landsting, DHR- Delaktighet, handlingskraft, rörelsefrihet – Förbundet för ett samhälle utan rörelsehinder, Frisörföretagarna, Föreningen Sveriges skolchefer (FSS), Funktionsrätt Sverige, Hörselskadades Riksförbund (HRF), Idéburna skolors riksförbund, Institutet för Näringslivsforskning (IFN), Academedia AB, Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Praktiska Gymnasiet, Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU), Lika Unika, Nätverket unga för tillgänglighet (NUFT), Riksförbundet Attention, Riksförbundet för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning (FUB), Riksförbundet Hem och Skola, Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU), Riksföreningen för skolsköterskor, Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS), Svenska Estetikens Yrkesförbund (SEYF), Svenska Förbundet för Specialpedagogik (SFSP), Sveriges skolkuratorers förening, Särskolans och specialskolans yrkesvägledares ideella förening (SYVI) och Vuxenstudierandes intresseorganisation.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 3, 11 och 18 §§ och bilaga 2 till skollagen (2010:800) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

3 §

Yrkesprogrammen ska utgöra grund för yrkesverksamhet och fortsatt yrkesutbildning.

Alla elever på yrkesprogram ska inom ramen för sin gymnasieutbildning ges möjlighet att uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå.

Ett yrkesprogram ska innehålla de kurser som krävs för att eleverna ska uppnå grundläggande behörighet till högskoleutbildning som påbörjas på grundnivå. En elev får dock välja bort sådana kurser i den omfattning som framgår av bilaga 2.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om sådana kurser som avses i andra stycket.

11 §³

Inom yrkesprogrammen får det finnas gymnasial lärlingsutbildning, som börjar det första, andra eller tredje läsåret.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser.

Gymnasial lärlingsutbildning ska i huvudsak vara förlagd till en eller flera arbetsplatser. Vid beräkning av hur stor del av utbildningen som ska förläggas till en arbetsplats ska det bortses från sådana kurser som eleven får välja bort enligt 3 §.

18 §

Elever på yrkesprogrammen har rätt till minst 2 430 undervisningstimmar om 60 minuter och elever på högskoleförberedande program har rätt till minst 2 180 undervisningstimmar om 60 minuter (garanterad undervisningstid).

Gymnasieelever är garanterade ett lägsta antal undervisningstimmar om 60 minuter. Den garanterade undervisningstiden för elever på
– *yrkesprogram som omfattar 2 800 gymnasiepoäng är 2 720 undervisningstimmar,*

- yrkesprogram som omfattar 2 700 gymnasiepoäng är 2 625 undervisningstimmar, och
- högskoleförberedande program är 2 180 undervisningstimmar.

För elever som har valt bort kurser enligt 3 § minskas den garanterade undervisningstiden i motsvarande omfattning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela *yttre* föreskrifter om avvikelser från den garanterade undervisningstiden.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2019.
 2. Lagen tillämpas första gången på utbildning som påbörjas höstterminen 2019.
 3. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före höstterminen 2019.

Lydelse enligt SFS 2017:620

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne	Gymnasiepoäng
<i>De ämnen som, i minst nedan angiven omfattning, ska ingå i de nationella programmen (gymnasiegemensamma ämnen).</i>	
<i>Yrkesprogram</i>	
Svenska eller svenska som andraspråk	100
Engelska	100
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50
<i>Högskoleförberedande program</i>	
Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300*
Idrott och hälsa	100
Historia	50/100/200**
Samhällskunskap	100/200***
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100****
<i>Ämnen genom vilket programmet får sin karaktär</i>	
<i>Yrkesprogram</i>	1 600
<i>Högskoleförberedande program</i>	950/1 050/1 100*****
Individuellt val	200
Gymnasiearbete	100
Summa gymnasiepoäng	2 500

*Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

**Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200. Prop. 2021/22:94
Bilaga 4

***Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

****På naturvetenskapsprogrammet ersätts naturkunskap med karaktärsämnen *biologi, fysik och kemi* och på teknikprogrammet med karaktärsämnen *fysik och kemi*.

*****Ekonomiprogrammet 950, teknikprogrammet 1 100 samt *estetiska, humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen* 1 050.

Föreslagen lydelse

Poängplan för nationella program i gymnasieskolan

Ämne **Gymnasiepoäng**

Gymnasiegemensamma ämnen

Följande ämnen ska ingå i de nationella programmen med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

Yrkesprogram

Svenska eller svenska som andraspråk	300 ¹
Engelska	200 ²
Matematik	100
Idrott och hälsa	100
<i>Estetiska uttryck</i>	50
Historia	50
Samhällskunskap	50
Religionskunskap	50
Naturkunskap	50

Högskoleförberedande program

Svenska eller svenska som andraspråk	300
Engelska	200
Matematik	100/200/300 ³
Idrott och hälsa	100
<i>Estetiska uttryck</i>	50 ⁴
Historia	50/100/200 ⁵
Samhällskunskap	100/200 ⁶
Religionskunskap	50
Naturkunskap	100 ⁷

Karaktärsämnen

Ämnen som ger de nationella programmen dess karaktär ska ingå i dessa program med minst det antal gymnasiepoäng som anges här.

<u><i>Yrkesprogram</i></u>	1 500/1 600 ⁸
<u><i>Högskoleförberedande program</i></u>	950/1 050/1 100 ⁹

Individuellt val och gymnasiearbete

Individuellt val och gymnasiearbete ska ingå i de nationella programmen med minst det antal poäng som anges här.

Individuellt val	200
Gymnasiearbete	50

Summa gymnasiepoäng	2 500/2 700/2 800¹⁰
----------------------------	---------------------------------------

1. Elever på barn- och fritidsprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet får välja bort 100 gymnasiepoäng. På övriga program får eleverna välja bort 200 gymnasiepoäng.

2. Elever på alla program, utom hotell- och turismprogrammet, får välja bort 100 gymnasiepoäng.

3. Estetiska och humanistiska programmen 100, ekonomi- och samhällsvetenskapsprogrammen 200 samt naturvetenskaps- och teknikprogrammen 300.

4. Ämnet estetiska uttryck ingår inte i estetiska programmet.

5. Teknikprogrammet 50, ekonomi-, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 100 samt estetiska och humanistiska programmen 200.

6. Ekonomiprogrammet 200 och övriga program 100.

7. Ämnet naturkunskap ingår inte i naturvetenskapsprogrammet och teknikprogrammet. I stället ingår som karaktärsämnen biologi, fysik och kemi i naturvetenskapsprogrammet och fysik och kemi i teknikprogrammet.

8. Barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet 1 500 och övriga yrkesprogram 1 600.

9. Ekonomiprogrammet 950, estetiska programmet och teknikprogrammet 1 100 samt humanistiska, samhällsvetenskaps- och naturvetenskapsprogrammen 1 050.

10. Högskoleförberedande program 2 500, barn- och fritidsprogrammet, hotell- och turismprogrammet och vård- och omsorgsprogrammet 2 700 och övriga yrkesprogram 2 800.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-03-01

Närvarande: F.d. justitieråden Ella Nyström och Olle Stenman samt justitierådet Per Classon

Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram och ett estetiskt ämne i alla nationella program

Enligt en lagrådsremiss den 15 februari 2018 har regeringen (Utbildningsdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Sara Åström, biträdd av ämnesrådet Fritjof Karlsson.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utbildningsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 januari 2022

Närvarande: statsminister Andersson, ordförande, och statsråden Johansson, Hallengren, Hultqvist, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Linde, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Ernkran, Hallberg, Nordmark, Sätherberg, Thorwaldsson, Gustafsdotter, Axelsson Kihlblom, Elger, Karkiainen

Föredragande: statsrådet Axelsson Kihlblom

Regeringen beslutar proposition Ökade möjligheter till grundläggande behörighet på yrkesprogram